

**CARTEA ȘOAPTELOR
DE VARUJAN
VOSGANIAN**

» „Cartea Șoaptelor vorbește despre copilăria mea, când lucrurile cele mai importante se spuneau în șoaptă...”

Citiți un fragment în avanpremieră ÎN » PAGINILE 4-5

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

NR. 228 » 9 – 15 mai 2009 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

**ROCKIN' BY
MYSELF**

Al 12-lea hagialic

Dumitru Ungureanu

Cu toate că, în ajun chiar, îmi promiseseam să nu mai ascult Depeche Mode, m-am pomenit a doua zi, dincolo de amiază, că epuizaseram – și pentru a cîta oară? – cele 11 + 1 (cel nou) albume oficiale.

ÎN » PAGINA 14

RĂZVAN PETRESCU

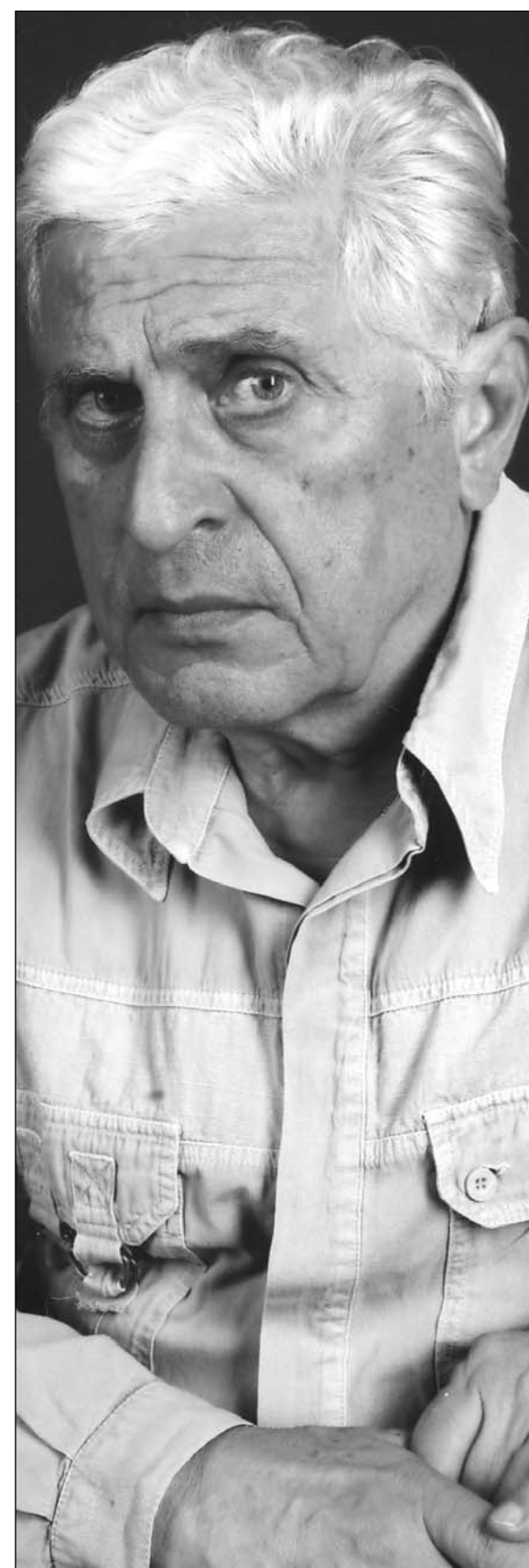
Citiți interviul realizat de Elena Vlădăreanu
ÎN » PAGINILE 8-9

**„Probabil doar foarte
mulți bani m-ar face să
scriu un roman”**

TUDOR OCTAVIAN

Citiți interviul realizat de Alex Savitescu
ÎN » PAGINILE 6-7

**„Singurul loc în care
popoarele nu au ce își
datora unele altora
este prostia”**

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Nesimțirea care îi unește

Lucian Dan Teodorovici

Săptămîna politică a început absolut spectaculos. Ce-ar fi fost spectaculos, de exemplu, într-o mișcare de cenzură inițiată de PNL și UDMR? Hai să fim serioși, mișcările vin și trec dintotdeauna, guvernul rămîne. Asta-i regula jocului. S-a văzut că așa stau lucrurile pînă și-n cazul unui cabinet de 20%, cum a fost cel al lui Călin Popescu-Tăriceanu, darmite acum, cînd vorbim de-un guvern ce depășește 70%! Freție la picior de lemn pentru opoziție, au și ei un prilej de a se mai da în stambă.

Așa am putea gândi noi, oamenii de rînd, cu privire la mișcarea de cenzură prezentată luni în parlament de cele două partide care încearcă să închege o opoziție. „Marea păcăleală PDL-PSD”, așa și-au intitulat ei textul, iar noi putem să mergem chiar și mai departe, să-i ironizăm pe liberali

și udemerști, să zicem că păcăleala e de partea lor, de vreme ce mișcarea asta n-are, evident, nici o șansă. Noi putem gândi sau putem zice orice, e dreptul nostru, chiar dacă mișcarea privea niște măsuri fiscale aberante, de-a dreptul revoltătoare, ale guvernărilor, inclusiv mizeria numită impozit forfetar.

Dacă însă asta e dreptul nostru, obligația celor aflați la putere era să se prefacă măcar că dau doi bani pe mișcarea asta. Pentru că, deși întotdeauna s-a aplicat principiul „mișcările trec, guvernul rămîne”, tot întotdeauna guvernății au venit în parlament în frunte cu primul-ministru pentru a asista la prezentarea unei mișcări. Chiar dacă știau că votul le va fi favorabil, veneau pentru a arăta că dau mai sus amintirii doi bani nu neapărat pe membrii opoziției, dar măcar pe regulile democrației, pe respectul cuvenit față de jocul în care au intrat și, deloc în ultimă

» Hai să fim serioși, mișcările vin și trec dintotdeauna, guvernul rămîne. Asta-i regula jocului. S-a văzut că așa stau lucrurile pînă și-n cazul unui cabinet de 20%, cum a fost cel al lui Călin Popescu-Tăriceanu, darmite acum, cînd vorbim de-un guvern ce depășește 70%! Freție la picior de lemn pentru opoziție, au și ei un prilej de a se mai da în stambă.

instanță, pe noi, alegătorii care la un moment dat am decis că în parlament ne reprezintă nu numai puterea, dar și opoziția.

Ce s-a întimplat în cazul mișcării PNL-UDMR? Singurul reprezentant al guvernului venit la prezentare a fost Victor Ponta, în calitate de ministru al relațiilor cu parlamentul. Care, spiritual ca de obicei, a și dat o explicație nu ironică, ci de-a dreptul în bătaie de joc pentru a justifica lipsa colegilor săi guvernăți: „Primul-ministru

și ceilalți miniștri n-au venit azi în parlament tocmai pentru că lucrează la un răspuns foarte serios la adresa mișcării dumneavoastră la fel de serioasă”.

Cu privire la seriozitatea primului-ministru și a gășilor guvernamentale pe care le patronază am avut timp să ne lămurim. Nesimțirea de care au dat dovadă însă, disprețul față de opoziție și, implicit, față de alegători (nu numai față de cei ai partidelor din opoziție, ci față de toți alegătorii

care pleacă la votul parlamentar cu gândul că dau o formă coerentă democrației, indiferent de opțiunea lor) dovedesc că cei din „echipa Boc” au ajuns la un grad de nepăsare ce nu mai poate fi catalogat doar ca îngrijorător. Atitudinea aceasta aduce, pentru prima oară pînă la identificare, cu cea a FSN-ului din zilele de glorie în care domina covârșitor parlamentul, creîndu-și iluzia că România e a lor și a urmașilor-urmașilor lor în veacul-vecilor. Din păcate, FSN-ul nu a greșit foarte mult atunci în iluzia sa, căci iată-i pe urmașii lor înstăpîniți, disprețuitori, chiar dacă între timp s-au produs niște evenimente colaterale precum intrarea în NATO sau în UE.

În fapt, mișcarea PNL-UDMR chiar este una dintre cele mai serioase mișcări depuse de-a lungul vremii. Luni, 11 mai, prezentarea în parlament a textului acesteia ar fi trebuit să sensibilizeze mai mult televiziunile, presa în general, pentru că măsurile fiscale, mai ales în vreme de criză, ne privesc cu asupra de măsură pe toți. Iar această mișcare ar fi avut măcar rolul de a-i face pe mai mulți oameni să înțeleagă pînă unde

ajunge guvernul cu aberațiile. Sigur, ziua dezbaterii ei propriu-zise a putut aduce alte clarificări, dar gestul inițial rămîne. Desconsiderarea de către guvern a prezentării textului mișcării și-a făcut efectul. Neexistînd o... opoziție la opoziție, nici presa n-a prea avut motive să fie receptivă. Anonimatul și-a intrat în rol. Guvernul a obținut o nouă victorie la adresa firavei și evident neputincioasei opoziții.

Sondajele relevă că PDL și PSD sau invers, nu are importanță, își împart pe mai departe cașcavalul popular. Cele două partide, semănînd ca două picături de apă, reușesc să-și fie suficiente, micile atacuri reciproce creînd mulțimii iluzia că între ele se duce o luptă de tip putere-opoziție. Și dînd senzația că nu mai e nevoie de altceva. Lucrurile nu stau însă deloc așa. Gesturile pe care cele două formațiuni le fac la unison atunci cînd e nevoie să-și demonstreze forța, aroganța, intangibilitatea dovedesc că înțepăturile sînt doar niște obligații ale jocului. În rest, între PDL și PSD există o perfectă unitate în cuget și simțiri. Sau, mai bine zis, în cuget, în simțiri și-n nesimțiri.

TEO

GHEO

Congregația Naivilor din România

Radu Pavel Gheo

Există în România un grup de cetățeni care nu e foarte vizibil, fiindcă nu face nimic ieșit din comun. Grupul respectiv e format din niște cetățeni normali, care muncesc, își plătesc regulat taxele și impozitele, încearcă să respecte legile, votează sistematic și informat, se agită, privesc cu speranță și apoi cu dezamăgire fiecare nou guvern instalat la palatul numit neinspirat „Victoria” și încearcă să schimbe ceva măcar prin exemplul personal. Oamenii aceștia, deși nu sînt organizați în vreun ONG și nici în vreo altă formă de asociere politică sau apolitică, deși sînt împrăștiați prin toată țara și chiar prin toată lumea și nici măcar nu se cunosc unii pe alții, reușesc să contracareze acțiunile a mii de idioti și profitori mult mai vizibili în peisajul media românesc.

Dacă ar fi să-i dau un nume grupului informal descris mai sus, i-aș spune Congregația Naivilor din România (prescurtat: CNR). Un nume mult mai potrivit ar fi fost „Congregația Fraierilor din România”, fiindcă

i-ar fi descris mult mai clar, din perspectiva mentalității majoritare, pe membrii ei. Singura problemă era că în cazul respectiv inițialele congregatei (CFR) ar fi stîrnit multe confuzii, așa că acest nume, mult mai potrivit, poate fi păstrat în rezervă pînă cînd conducerea României, indiferent care o fi, va falimenta complet Căile Ferate Române.

Deși nu o știe, CNR asta e o forță. Deși nu o știe, el împiedică dizolvarea completă a societății în România. Și o face în cele mai ciudate feluri. Printre membrii acestui grup se numără, de exemplu, măcar o parte din fondatorii răposatei formațiuni politice URR (Uniunea pentru Reconstrucția României), naivii care voiau introducerea unui cod moral în politica românească. Acest oximoron („cod moral” – „politica românească”) îi include ca membri cu drepturi depline în CNR. Tot din CNR face parte și Radu Oltean, care descrie cu amărăciune pe blogul lui (<http://art-historia.blogspot.com>) cum ne batem joc de monumentele istorice din țară. Și medicul Florin Chirulescu, alias excelentul prozator

Sebastian A. Corn (<http://sebastian-corn.tapirul.net>). Și, desigur, mai sînt mulți alții, pe care nu-i știu și nu-i știe nimeni, dar ale căror zbateri, însumate, mențin România mai coezivă decît Zimbabwe sau Rwanda.

Sînt medicii care își fac treaba și nu iau șpagă. Există – i-am văzut și eu. Sînt poliștii care își fac datoria. Și ei există – și sînt adesea umiliți de șefi, neputincioși în fața copiilor de ștabi și înjurați de șoferii care vor să le dea șpagă și sînt uimiți că boii nu o acceptă. Mai sînt și muncitorii care lucrează și în România la fel de zeloși ca în Spania sau Italia, funcționarii corecți și amabili, judecătorii care stau peste program ca să lucreze la dosare și mulți, mulți alții. Adică nu știu cît de mulți, dar destui. Trebuie să fie un număr destul de mare, ca să contracareze acțiunile lumii politico-interlope de la noi. Altfel țara s-ar fi dus de rîpă de mult.

Interesant e că o fac nu pentru vreun profit concret, ci pentru că așa simt că trebuie, că așa e corect, moral, normal. Pe alte meleaguri ei ar fi la conducerea țării, a agențiilor guvernamentale, a marilor companii de stat, a ministerelor Educației, Sănătății, Justiției... Aici sînt membri inconștienți ai CNR. Un nume, cum ziceam, nu tocmai potrivit, dar aștept să falimenteze Căile Ferate Române.

SUPLIMENTUL LUI JUP

Armata celor 20 de maimuțe

13-24 MAI 2009

62e FESTIVAL DE CANNES

„Les vieux singes vont faire de belles grimaces”, a spus Thierry Frémaux, delegatul general al Festivalului de la Cannes, referindu-se la Competiția Oficială a celei de-a 62-a ediții, care înșiruie nume mari. Ca niciodată, cea mai importantă secțiune a celui mai important festival de film din lume dă pe dinafară de cineaști arhi- și super-cunoscuți – „maimuțele bătrâne”, cum le spune Frémaux, secțiunea „Un Certain Regard” fiind destinată, mai

mult decât altădată, tinerilor cineaști sau celor cu o viziune inovativă a artei filmului. Din cele 4.500 de filme câte vor fi văzute în acest an pe Croazetă, 20 concurează pentru Palme d'Or. Doar unul dintre ele este american – *Inglourious Basterds*, de Quentin Tarantino (dar așteptat cu tensiunea crescută la borne). Restul sînt europene și asiatice (cu nu mai puțin de patru filme franțuzești), plus revenirea australiencei Jane Campion.

metraj realizate cu sprijinul Rețelei Europene a Noului Cinema NISI MASA. *McRussia* e o coproducție România-Bulgaria-Germania, realizată de Andrei Tănase împreună cu Gheorghe Groșkov și Florian Krebs.

Pe Croazetă ajung și *Cea mai fericită fată din lume*, de Radu Jude, și Radu Jude însoțit de producătorul filmului, Ada Solomon. Filmul lui Radu Jude va fi proiectat pe 19 mai, în cadrul programului ACID (Association for Independent Cinema and its Broadcasting), program inițiat în 1994 care prezintă filme independente alese de 20 de regizori de film, în scopul înlesnirii distribuției și accesului lor la public. Mai adăugăm și prezența în cadrul secțiunii „La Quinzaine des Réalisateurs” a lui Mihai Mălaimare Jr., cel care semnează imaginea producției lui Francis Ford Coppola, *Tetro*.

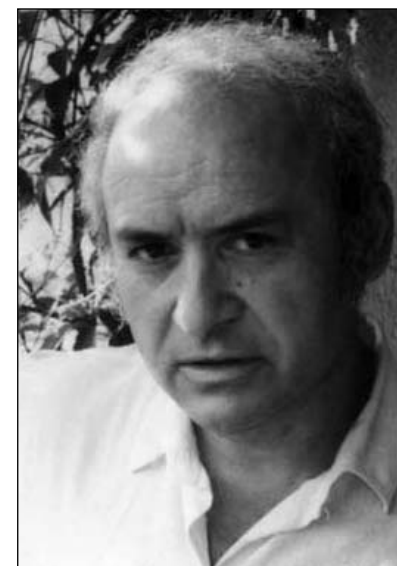
„Romanian Short Waves 2009”

România are din nou pavilion în Market, unde abia aștept să bea o cafea bună făcută de Laurențiu Brătan. În Short Film Corner sînt prezentate în acest an, sub titlul generic „Romanian Short Waves 2009”, scurtmetrajele: *Fabulosul destin al lui Toma Cuzin* de Paul Negoescu și Vlad Trandafir, *Bric-Brac* de Gabriel Achim, *Renovare* de Paul Negoescu, *Dănuț pleacă pe vapor, Nunta lui Oli* de Tudor Giurgiu, *Palmele* de George Chiper, *Lungul drum spre casă* de Anamaria Chiovean, *În loc să mori* de Radu Dragomir și omnibus-ul *Un bărbat urmărește o femeie* de Gabriel Achim, Ivo Baru, Alexandru Mavrodineanu, Ciprian Alexandrescu, Paul Manolescu, Paul Sorin Damian, Cătălin Leescu.

Să nu uit: Daniel Mitulescu participă în secțiunea „European Film Promotion – Producers on the Move”, care invită mai mulți tineri producători europeni cu proiectele lor, în ideea de a-i face cunoscuți și de a le înlesni contactele cu cei din domeniu. Daniel Mitulescu e producătorul lui *Eu cînd vreau să fluier, fluier*, debutul în lungmetraj al lui Florin Șerban, ale cărui filmări au luat sfîrșit de curînd, și e de asemenea producătorul lui *Un balon în formă de inimă*, de Cătălin Mitulescu, aflat în pre-producție.

Urmăriți în edițiile viitoare ale „Suplimentului de cultură” corespondențele speciale de la Festivalul de Film de la Cannes.

Ion Iovan, câștigătorul Premiului Național pentru Proză „Ziarul de Iași”

Juriul Premiului Național pentru Proză „Ziarul de Iași”, din care fac parte Alexandru Călinescu (președinte), Codrin Liviu Cuțitaru, Valeriu Gherghel, Emil Brumaru, Doris Mironescu și Bogdan Crețu, l-a desemnat, prin vot secret, pe scriitorul Ion Iovan drept câștigător al acestei ediții. Cartea sa, publicată anul trecut la Editura Curtea Veche, *Ultimele însemnări ale lui Mateiu Caragiale, însoțite de un inedit epistolar, precum și indexul ființelor, lucrurilor și întâmplărilor, în prezentarea lui Ion Iovan*, a concurat alături de *Măcel în Georgia*, de Dumitru Crudu (Polirom), *Zilele regelui*, de Filip Florian (Polirom), *Fantoma din moară*, de Doina Ruști (Polirom) și *Intrarea Soarelui* de Cecilia Ștefănescu (Polirom) la premiul în valoare de 6.000 de lei.

Festivitatea în cadrul căreia i se va înmîna premiul va avea loc la Iași pe 22 mai. Tot atunci George Bondor va fi recompensat de juriu cu Premiul pentru debut ieșean „Aurel Leon”, pentru volumul *„Dansul măștilor. Nietzsche și filosofia interpretativă”*, apărut la Editura Humanitas.

» **„Acest premiu este foarte important pentru mine. «Ziarul de Iași» a reușit să instituie un premiu scriitoricesc de o valoare cu adevărat națională. Nu sînt moldovean, sînt bucureștean, iar Mateiu Caragiale este și el bucureștean get-beget și mă bucur că un juriu moldovean a votat această carte”, a declarat scriitorul Ion Iovan.**

Iulia Blaga

Marco Bellocchio, Jane Campion, Isabel Coixet, Xavier Giannoli, Michael Haneke, Ang Lee, Ken Loach, Lou Ye, Brillante Mendoza, Gaspard Noé, Park Chan-wook, Alain Resnais, Elia Suleiman, Quentin Tarantino, Johnnie To, Tsai Ming-liang, Lars Von Trier.

Dacă în cadrul Competiției Oficiale Cannes-ul se întoarce la clasici, el se deschide cu o premieră: e primul an când un film de animație face inaugurarea, dar

e și primul cu un film în 3D: *Up*, cea mai proaspătă producție Pixar.

Din Selecția Oficială face parte și secțiunea „Un Certain Regard”, unde România e reprezentată de două filme: *Politist, adjectiv*, de Corneliu Porumboiu, și omnibusul *Amintiri din Epoca de Aur*, scris și produs de Cristian Mungiu și regizat de Cristian Mungiu, Hanno Hofer, Ioana Uricariu, Constantin Popescu și Răzvan Mărculescu. Românii concurează la premiul secțiunii respective (și la alte premii pe care juriul prezidat de Paolo Sorrentino le poate hotărî ad-hoc), alături de Alain Cavalier, cu *Irène*, Pavel Lungin, cu *Tsar* sau Bahman Ghobadi, cu *No One Knows about Persian Cats*.

În paranteza Proiecțiilor Speciale, incluse tot în Selecția Oficială a Festivalului, a fost introdus și *Cendres et sang*, debutul în regia de film al actriței Fanny Ardant. Filmul e coprodus de Tudor Giurgiu și Libra Film, a fost turnat anul trecut preponderent în România, iar din distribuția lui fac parte și Olga Tudorache, Ion Besoiu, Tudor Aaron Istodor și Oana Pellea.

Alți români la Cannes

O altă prezență românească, despre care nu s-a vorbit în presă aproape deloc, este cea a lui Andrei Tănase în secțiunea „Semaine de la Critique”. Tînărul cineașt semnează scurtmetrajul *McRussia*, parte a filmului-omnibus *Cine-train*, un proiect care a preluat ideea lui Aleksandr Medvedkin și care a antrenat 18 tineri cineaști care au circulat 9.288 de kilometri de la Moscova la Vladivostok, întrebîndu-se „Care e capătul Europei?”. Rezultatul sînt șase documentare de scurt-

Politist, adjectiv, regia: Corneliu Porumboiu. Cu: Dragoș Bucur, Cosmin Seleși, Irina Săulescu, Ioan Stoica și Vlad Ivanov

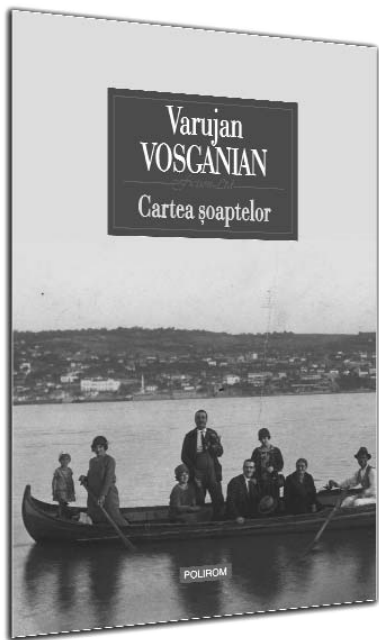
AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ VARUJAN VOSGANIAN

Cartea șoaptelor

Cartea *șoaptelor* începe într-un registru pitoresc, pe o străduță armenescă din Focșaniul anilor '50 ai secolului trecut, printre aburii cafelei proaspăt prăjite și miremele din cămara bunicii Armenuhi, printre bucoavnele și fotografiile bunicului Garabet. Însă cititorul nu e lăsat să guste în tihnă intimitatea căminului evocat și nici nu e poftit să ia parte la vreun taifas de oameni veseli, care deapănă, la vreme de pace, povești despre Ara cel Frumos ori Tigran cel Mare. „Bătrînii armeni ai copilăriei” lui Varujan Vosganian nu au de istorisit întâmplări delectabile, ci fapte de-a dreptul neliniștitoare. Povestind, ei încearcă să se despovăreze de o traumă – a lor și a predecesorilor. Istoria genocidului din 1915 împotriva armenilor, istoria

convoaielor interminabile de surghiuniți în Cercurile Morții, în deșertul Deir-ez-Zor, istoria armenilor care au luat drumul exilului își află în paginile de față o ilustrare cu adevărat răvășitoare.

„Suplimentul de cultură” publică un fragment din romanul *Cartea șoaptelor*, de Varujan Vosganian, care va apărea în curînd la Editura Polirom, în colecția „Fiction LTD”.

– Fragment –

La fel și cărțile. Erau cărți în turcă, cu caractere vechi, orientale, manuale de desen în engleză și vechi ediții Larousse. Bunicul răsfoia deseori o carte splendidă, în limba germană, despre covoare. „Covoarele noastre, îmi spunea, sînt ca Biblia. Găsești totul în ele, de la începuturi și pînă azi.” Căutam amîndoi înfățișările lumii. „Aici e ochiul lui Dumnezeu”, ghi-ceam și bunicul Garabet încuviința. „Iar asta e un înger.” „Nu e înger. E bătrîn, trebuie să fie un arhanghel. Poate Rafail, el e cel mai bătrîn dintre toți.” Aș fi vrut să-i spun de îngerul bătrîn din curte, care mirosea vara a iod și iarna își spăla picioarele desculțe în zăpadă. Am înțeles, însă, că oamenii care nu și-au putut trăi fără spaime copilăria nu avuseseră cum să înlînească îngerii bătrîni. Și bunicul ajungea la pagina de care era cel mai mîndru: covorul țesut de el însuși. Covorul acela fusese așternut în camera noastră, a copiilor, iar acum se află în camera fetei mele, Armine. „E important, zicea bunicul, să ai deasupra capului un acoperiș zdravăn și sub picioare un covor gros.” Covorul nostru persan era îndesat, lucrat de mînă, cu multe noduri. „Un covor trebuie să fie atît de gros, explica bunicul, încît atunci cînd îl faci sul să atîrne cît un trunchi de copac de aceeași grosime.” Covorul nostru a trecut prin istorie și nu oricum. În august 1944, în orașul Focșani au intrat armatele sovietice. Trei ofițeri au fost încartiruiți la noi acasă. Au bătut toată noaptea și s-au îmbătat criță. Bunicul meu și cumnatul lui, Sahag Șeitani, soțul mătușii Armenuhi, au stat pînă în zori treji și la pîndă, sărind ori de cîte ori vreunul dintre ruși arunca mucul aprins pe covor. Printre ghionturi și sudalme, Garabet și Sahag au adunat toate chiștoacele. Abia dacă au rămas două-trei semne care se mai văd și astăzi. Bunicul avea o viziune de-a dreptul

kantiană despre lume: acoperișul deasupra capului, altarul în fața ochilor și covorul moale sub picioare.

Nu puteam citi toate cărțile din casă. Dar le știam după miros. Bunicul Garabet mă învățase să cunosc cărțile astfel. O carte bună miroase într-un anume fel. Legată strîns în chingile ei de piele, miroase aproape omeneste. Mă surprind uneori, prin librării, adulmecînd cărțile. „Parcă aș fi orb”, ziceam. „Și ce dacă, ridică din umeri bunicul Garabet. Din tot ce ești, ochii sînt cel mai puțin ai tăi. Lumina e ca o pasăre care își pune ouăle în cuib străin.”

Am înțeles cărțile mai întîi pipăindu-le și mirosindu-le. Nu eram singurul. Printre file vedeam uneori o ginganie roșiatică. „N-o omorî, mă oprea bunicul. E scorpionul de cărți. Fiecare lume trebuie să aibă vietățile ei. Cartea e și ea o lume. Vietățile sînt sortite să se hrănească cu păcatele și greșelile lumii. Așa și scorpionul ăsta: îndreaptă greșelile din cărți.” Multă vreme nu l-am crezut. Acum, însă, povestitorul sînt eu, un fel de scrib care vrea să îndrepte greșelile vechi. Sînt, așadar, un scorpion de cărți.

Și apoi, celălalt miros, care mi-a dus copilăria departe, printre mirodeniile Orientului: aroma cafelei. Meșteșugul acesta bunicii mei îl aduseseră din Anatolia natală. Făceau cafeaua firească, așa cum meșteșugarul știe după gust dacă lutul e bun sau nu de modelat. O făceau cu distincție, disprețuitori față de cei care beau cafeaua fără a-i ști rosturile.

Întîi de toate, bunicii mei nu cumpărau cafeaua prăjită sau – Doamne ferește! – măcinată. Aveam o tingire de cupru, înnegrită de atîtea prăjeli. Capacul avea un mecanism anume, pus în mișcare cu ajutorul unei manivele, și care făcea prăjitul boabelor cît mai uniform. Operațiunea aceasta, la foc mic, dura cam un

ceas. Tot ce căpătăm noi, copiii, erau boabele prăjite. Le sugeam ca pe niște bomboane și, cînd gustul se pierdea, le sfărîmam între dinți și le mestecam.

Urma rîșnitul. Văd și astăzi, prin colecțiile snoabe, asemenea rîșnițe, cilindrice, cu capac țuguat, aurite și cu arabescuri, puse laolaltă cu alte obiecte devenite inutile, cum ar fi samovarele sau fiarele de călcat cu cărbuni. În copilăria mea, rîșnița era un membru al familiei. Rîșnitul dura mult. Bătrînii se adunau deja în curte. Bunica puneă perne moi pe băncile de lemn, cu brațe de fier forjat. Rîșneau pe rînd, numărînd în gînd pînă la o sută. Cel care rîșnea nu se amesteca în vorbă, ca să nu piardă șirul. Dacă intervenea totuși, însemna că era lucru serios. Parcă-i văd sub caisul din curte: bunicul Garabet Vosganian, tacticos, cu privirea lui de risipitor peste lume, Sahag Șeitani, cumnatul lui, mai neastîmpărat și cîrcotaș, Anton Merzian, cizmarul, care spunea mereu aceeași poveste despre răpirea soției lui, Zaruhi, de la părinții ei din Panciu. Drumul de douăzeci de kilometri, pînă la Focșani, făcut călare cu vreo patruzeci de ani în urmă, căpăta pentru povestitor măreția fugii în Egipt. O înflora de fiecare dată, pentru că Zaruhi, surdă ca lemnul, nu avea cum să-l contrazică. Era apoi Krikor Minasian, celălalt cizmar de pe Strada Mare, cu care Anton Merzian se afla într-o competiție crîncenă. Pe urmă, Ohanes Krikorian și Arșag, roșcovanul, clopotarul bisericii armenesti, vîntătorul de pășari. Și, de jur împrejurul lor femeile, grăsuțe, ținîndu-și mîinile în poală și mirosind a odicolon. Arșaluis, bunica mea, sora ei Armenuhi, apoi Parantem, Zaruhi, Satenig.

Rîșnitul dura cam o mie și cinci sute de învîrteli. Rîșnița se încălzea. Pînă ce n-o mai poți ține în mînă, spunea bunicul. Pînă ce cafeaua se face ca nisipul, adăuga. Dar asta numai cînd Sahag

Dubito, ergo search. Search, ergo parfum est

„O căutare pe Google omoară un pui de focă.” Titlul nu este al unei piese de teatru semnate de Matei Vișniec. Nu e nici finalul unui scheci semnat de „divertiși”. E adevărul crud al imbecilității mintale în care a intrat o parte a omenirii, în ultima perioadă.

„O căutare pe Google omoară un pui de focă.” Am citit titlul ăsta într-un „Cotidianul” de acum vreo săptămîină. Textul de dedesubtu-i vorbea despre încălzirea globală, salvarea planetei,

ecologiști, povestea cîte ceva despre manifestări periodice de susținere a Mamei Naturi.

„O căutare pe Google omoară un pui de focă.” Un titlu care îi va face pe toți aruncătorii de pet-uri din România să morfolească plapuma prin somn. Un rezumat crud al stării de disoluție în care a ajuns omul modern. O sentință seacă precum un glonte în capul lui Homo Sapiens, ticălos profitor al darurilor oferite de mediul înconjurător.

„O căutare pe Google omoară un pui de focă.” Ecologiștii și ecologistele din lumea-ntregă tremură carnal cînd aud această frază. Pentru ei, cei cărora linia orizontului li se pare un film post-nuclear din seria *Mad Max*, șuierul acestei fraze face mai mult decît zece mitinguri în fața ONU. Nu mai este nici măcar „politically correct” să pronunți sofismul de mai sus. Pe cine dracu' mai interesează politica, stînga,

dreapta, alternanța, separarea puterilor, atunci cînd OMENIREA își joacă la ruletă soarta?

„O căutare pe Google omoară un pui de focă.” Ce clipocit de satisfacție vor fi avut domnii și doamnele care pledează, cu autorul foilor volante, că, vezi – scuze! – Doamne, codul de bare e semnul diavolului! Cîte acatiste ori fi făcut, în semn de mulțumire, preacuvioșii care azi se-nchină strîmb pentru iertarea păcatelor, iar mîine dau în primire celorlalți vreo trei deodată!

„O căutare pe Google omoară un pui de focă” este, ca-n bancuri, culmea ipocriziei. Cei care plîng de mila puilor de focă și care semnează petiții

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

peste petiții știu ce e aia focă din – cel mult! – documentarele Discovery. Cei ce jelesc la căpățiul puilor de focă aderează cu toată simțirea la curentul „ecologist”, la fel cum noii „marxiști” de douăzeci de ani se cred veritabili pui de stînga, după ce-și cumpără tricouri cu Che Ghevara din Mall-ul scîrbavniciilor capitaliști.

„O căutare pe Google omoară un pui de focă.” Mă întreb și eu, ca user-ul idiot de Internet:

măi, băieților care vreți să salvați Planeta care sînteți voi, băi băieților, cum ați făcut, bre, băieților, să ajungă mesajul vostru pe Internet? Cîte foci ați omorît cu site-urile voastre? Sau ați trimis un e-mail prin tradiționalul protocol de comunicare rogojină-fum-atmosferă-cer senin? M-ați înțeles, băi internautilor care salvați voi planeta care este?

„O căutare pe Google omoară un pui de focă”? Hai sictir!

Șeitani nu era de față. Lui nu-i plăcea nisipul.

Uneori, primeam și eu rîșnița să învîrt la manivelă. Alama se înfierbînta și, prin încheieturi, răzbătea mirosul cafelei. Din cînd în cînd, bunicul își presăra în palmă cite puțin, adîlmecînd, cu aerul pe care îl au detectivii, cînd prețuiesc captura de narcotice. Adesea, bunicul mai porunca cite o tură și bătrînii se supuneau, pentru ca pulberea frumos mirositoare să fie cît mai fină.

Urma fierturii cafelei. Ibricul era tronconic și avea gura strîmtă. „Ca să se înghesuie aburii și să șuiere, spunea bunicul. Cu cît aburii se înghesuie mai tare, cu atît fiertura e mai plină de gust. „Cînd și cînd, conținutul se amesteca. Există un tipic și-n asta: ibricul sta pe foc pînă ce lichidul amenința să dea în clocot. Atunci, caimacul era luat cu lingurița și pus într-una din cești. Apoi, ibricul se întorcea pe flacără. Și iar, pînă ce cafeaua dădea de atîtea ori în clocot cite cești erau pregătite. Îmi plăcea să stau lingă bunicul cînd fierbea cafeaua. Era îndemînic și înțelept. Cele mai năstrușnice lucruri mi le spunea atunci. „În timp ce faci cafeaua, zicea, poți să spui orice îți trece prin cap. Totul se iartă. Cine se adună în jurul cafelei n-are voie să se certe. Pe urmă, treaba lui.“ Era clipa lui de libertate. Semăna, atunci, cu îngerul meu bătrîn.

Acum, despre cești. Ca multe alte obiecte uitate, s-a dus și acesta, al băuturii cafelei. Astăzi se bea din tot felul de cești, adesea chiar din căni mari, de apă. Se bea ness, care nu lasă zaț, necum să aibă caimac. „Caimacul, explica bunicul, mestecînd cu lingurița, e blazonul cafelei.“ Scaunele nu mai sînt moi, așezate în cerc, pregătite de taifas. Oamenii își beau cafeaua dis-de-dimineată, încă nedezmeticîți din somn și fără chef de vorbă. Iar pentru mulți, cafeaua e doar un pretext să mai tragă din țigară.

Ceștile de cafea erau mici, frumos colorate și de același fel cu farfuria. Ibricul i se zicea pe turcește gezve, iar ceștii fingeau. Tot instrumentalul purta nume turcești și chiar cafelei îi spuneau uneori pe turcește, khaife. Probabil că bunicilor mei, văzînd aceleași lucruri, pe vremuri, la bătrînii lor, pe malul Bosforului ori al Eufratului, amintirile și cuvintele li se amestecaseră.

Bătrînii din copilăria mea își beau cafeaua pe la șase după-amiază. Ceremonialul preparării îndruma deja conversația pe o cale domoală. Își făceau nițel loc între perne. Beau cafeaua fără grabă, sorbind zgomotos și plescăind satisfăcuți. Era clipa cînd, în ciuda pribegilor, a amintirilor însingurate și a timpului care trece, lumea părea neschimbată și tihnită, iar sufletele împăcate.

Bunicul își lua vioara și cînta, pînă cînd zațul se usca în cești, imaginînd tot felul de cărări întortocheate. Bunica nu ghicea în cafea, deoarece bunicul spunea că ce e scris trebuie oricum să se întîmple. Iar necazurile sînt date pe lume, precum iarba sau ploaia. Și, dacă încerci să ocolești necazurile prevestite, ele tot se întîmplă, numai că le arunci pe umerii altora. Și atunci, pe lingă cite înduri, de ce să-ți iei un păcat în plus?

Acum, trebuie să spun cîteva cuvinte despre celălalt bunic, din partea mamei, Setrak Melichian. Era un om bun și vesel. Atît cît i-a dat viața, să fie bine primit. Atît cît i-a luat, să fie bun luat. Iar dacă

AUTORUL

Varujan Vosganian (n. 25 iulie 1958) a absolvit cursurile Academiei de Studii Economice București (1982) și ale Universității București, Facultatea de Matematică (1991). Este doctor în economie, membru fondator al Societății Române de Economie, International Adviser al Centrului European de Studii Politice al Uniunii Europene, cu sediul la Bruxelles; membru al Young Politicians Club (Londra). Între 2006 și 2007 a fost ministru al Economiei și Comerțului, iar în prezent este ministru al Economiei și Finanțelor. A participat la diverse reuniuni de specialitate organizate sub egida ONU, UE, CSCE și a altor organisme economice internaționale. Dintre lucrările publicate, menționăm: *Contradicții ale tranziției la economia de piață* (Editura Expert, 1994); *Jurnal de front* (articole economice, Editura Staff, 1994); *Statuia Comandorului*

(proză, Editura Ararat, 1994, Premiul Asociației Scriitorilor din București); *Șamanul Albastru* (poezii, Editura Ararat, 1994); *Ochiul alb al reginei* (poezii, Editura Cartea Românească, 2001); *Ișus cu o mie de brațe* (poezii, Editura Dacia, 2004); peste 300 de articole de specialitate. Lucrarea *Reforma piețelor financiare din România* (Editura Polirom, 1999) reprezintă rodul experienței autorului în calitate de președinte al Comisiei pentru buget, finanțe activitate bancară și piață de capital a Senatului (1997-1998). A susținut numeroase conferințe în toate marile universități din România, precum și în unele centre universitare internaționale de prestigiu din SUA, Marea Britanie, Franța, Danemarca, Polonia, Belgia etc. Este vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România.

i-a luat mai mult decît i-a dat, cine să mai socotească? Ridica din umeri, pocnea din palme și ridea înainte. Precum Eschil pe cîmpul de luptă de la Salamina. Asta era filosofia lui, mai presus de vremuri și oameni. Altminteri, numai dînd piept cu propriile amintiri, și-ar fi pierdut mințile.

Familia mamei era originară din Persia. Cel dintîi strămoș identificabil fusese un fel de prinț, al cărui domeniu se întindea la răsărit de lacul Urmia, în ținuturile de azi ale Tabrizului. I se spunea Melic, ceea ce în limba persană înseamnă „prinț“. De acolo vine și numele de familie al mamei: Melichian, adică de-ai lui Melic.

Prințul Melic s-a împotrivit turcilor pînă cînd, înțelegînd că lupta era fără izbîndă, și-a luat familia și avutul și s-a strămutat în munții Karabaghului, mai spre miazănoapte. Și iarăși, împins de năvălitori, s-a așezat pe platourile muntoase din ju-

ral Erzerumului. Povestea asta e veche de trei sute de ani și mai bine. Melic a avut șapte băieți. Laolaltă cu familiile lor, au întemeiat o așezare care s-a numit Zakar.

Bunicul Setrak se juca cu mine. Legam noduri pe sfoară și socoteam. Uneori, îmi închipuiam sfoara ca pe o funie groasă, atîrnînd de un clopot. Putea s-o legene vîntul sau brațul vreunui călător singuratic. Atunci, clopotul ar fi bătut. Așa mi-am închipuit întotdeauna clopotul, ca pe glasul cel mai potrivit al neamului meu. Fiecare nod, strîns ca un pumn, ar fi fost unul dintre strămoșii mei. Funia era, de fapt, un șirag de pumni înțeleși. Apoi întocmeam, împreună cu bunicul Setrak, letopisețul. Primul era Melic, socoteam. Nodul cel mai apropiat de clopot. Așa de aproape încît clopotul suna uneori ca un cal în galop. Urmatorul ar fi fost stră-străbunicul meu

Haciadur. Un om semeț și bogat, care descindea în Constantinopol călare. Negustorii îl cunoșteau și îl poșteau înăuntru. Bunicul povestea despre serviciul de ceai, din argint, cu toarte aurite, pe care trei generații l-au folosit și despre privirea uluită a negustorului cînd a văzut că un singur om poate avea atîta bănet asupra lui. Altminteri, străbunicul Haciadur era un om cumpătat. Deși erau din stirpe aleasă, neamurile Melichienilor se mulțumeau cu viața aspră de păstori.

Străbunicul meu, David Melichian, a fost un om cu carte. Făcuse școală la Constantinopol, la Robert Collège. Scria poezii și avea o caligrafie atît de frumoasă, încît veneau la el oamenii din satele din jur și chiar din Erzerum, să le scrie învoielile. David Melichian a fost conducătorul ținutului, cam ceea ce ar fi un primar de astăzi. Cînd au venit ieni-

cerii, în primăvara lui 1915, l-au băgat într-o casă căreia abia începuseră să-i înalțe zidurile și l-au omorît, lovindu-l cu pietre. Așa au fost uciși frunțașii armeni și în alte părți. Pesemne că tocmai de aceea bunicii pomeneau nu atît despre cer, cît despre acoperiș atunci cînd denuneau laturile lumii. Un copil fără părinți e precum o casă fără acoperiș. Nimic nu e mai rău decît o casă neacoperită. Pe acolo poate să vină moartea.

Bunicul Setrak nu-și cunoștea cu exactitate anul nașterii. Ținea doar minte că se născuse pe vremea secerișului și asta i se părea de ajuns. Mai tîrziu, atunci cînd anii au început să capete înțeles pentru el, avea să spună că s-a născut odată cu secolul. Era mai ușor de numărat.

Fuseră cinci frați: doi băieți și trei fete. Macruhi, cea mai mare, se măritase la Erzerum. Apoi Harutiun, Maro, bunicul și cea mai mică, Satenig. Macruhi a murit în timpul masacrelor. Soldații turci s-au retras într-o noapte, lăsînd bandele kurde să prade convoiul cu deportați, spre drumul Alepului. Macruhi și soțul ei au fost măcelăriți. De pruncul lor nu s-a mai știut nimic.

Melichienii au refuzat să se alătore convoaielor ce porneau spre Deir-ez-Zor, iar cînd soldații au înconjurat satul, Maro a fost luată, împreună cu alte fete. Într-o noapte a reușit să fugă și, pînă să prindă de veste păzitorii ei, s-a aruncat de pe stînci, în apele Eufratului. În amintirea ei, bunicul a botezat-o pe fiica lui cea mare cu același nume, Maro.

Bunicul se afla la Erzerum, la niște rude, împreună cu bunica lui, soția lui Haciadur. Cînd s-au întors, au văzut satul arzînd. Iar Harutiun, fratele mai mare, le-a ieșit în drum, povestînd ce grozăvii se petrec acolo. Bunica lor i-a îndemnat să fugă, prea bătrînă ca să-i poată urma. S-au ascuns în pădure. Dar, prea îndemînatici s-o făcă așa cum trebuie, au fost prinși. Partea asta bunicul n-o povestise decît o singură dată în viață. O știm de la vărul Khoren, care a aflat-o într-o împrejurare anume și a povestit-o mai departe. Așadar, căpetenia ienicerilor i-a adus în fața lui și le-a poruncit să îngenuncheze. A scos sabia și l-a ucis pe Harutiun, fratele cel mare. În limba armeană Harutiun înseamnă înviere. Poate vreo dată, cine știe...

Apoi s-a apropiat de acela care avea să fie bunicul meu și care plîngea, cu ochii în pămînt. L-a smucit de păr, pînă cînd flăcăul a fost nevoit să-l privească în față. „Uită-te bine!“ , a poruncit căpetenia, îndreptîndu-i privirile către satul ce ardea la poalele colinei și către leșul fratelui său. „Știi cum mă cheamă?“ Cu ochii încețoșați de lacrimi, bunicul meu a făcut semn că nu. Căpetenia și-a rostit numele și l-a pus să-l repete. Apoi a adăugat: „Tu ai să trăiești! Ești destul de mare ca să înțelegi. Să spui la toți ai tăi cine sînt eu și ce ți-am făcut, ție și neamului tău!“ . Bunicului nu-i venea să creadă că o să scape cu viață. Abia după ce l-a lovit cu cizma de citeva ori, ca pe un cîine de prîpas, s-a îndepărtat, la început neîncredător, apoi zbughînd-o de-a dreptul pe picioarele lui tremurînde, dar iuți, de băietan. Pe căpetenia aceea s-a răzbunat în singurul fel în care ar fi putut s-o facă. Nu l-a uitat, dar a tăcut întotdeauna în ceea ce privește numele lui.

„Singurul loc în care popoarele nu au ce își datora unele altora este prostia“

Interviu realizat de Alex Savitescu

Spuneți într-o scriere de-a dvs.: „Sînt tot atît de român ca 80% dintre cetățenii României“. Cît de încurcate sînt itele apariției pe lume a lui Tudor Octavian?

În Brăila, în anii în care m-am născut eu, înainte de război, în mileniul trecut, era foarte greu să spui că ești român sută la sută. Ultimul recensămînt a numărat la Brăila vreo 170 de spițe de naționalități, asta însemnînd o familie de doi venezueleni, de exemplu, sau urmași de venezueleni. Brăila a fost o răscruce internațională. Aici se făcea comerțul cel mare al României. Ceva tot a rămas. Astfel încît, cine spune în Brăila că e sută la sută român are toate șansele să mintă. De ce? Pentru că partea asta de țară nu a avut de a face cu românii din Rucăr, de exemplu, sau din zona Ieudului din Maramureș. Aici a fost populație de stepă, să nu ne ascundem după deget. Acum au apărut niște scrieri care pun în

discuție substanța. Au fost cumani, pe-ceneți. De aceea e foarte greu de stabilit o fizionomie de român în sud-estul țării. Eu însumi le par multora evreu. Unii nu se sfiesc să mă întrebe acum dacă sînt sau am fost evreu și îi dezamăgesc. Am un coleg care, după vreo 30 de ani, a venit să mă întrebe foarte motivat de ce nu sînt evreu, pentru că el a crezut că sînt evreu. Sînt brăilean. În Brăila există o tipologie atît de amestecată, încît aproape că e natural să ieși scriitor, și nu atît scriitor, cît povestitor. De ce? E un loc care trăiește din foarte multe subiecte personale. Oamenii de acolo sînt subiecți, fiecare are o poveste. La mine în clasă, la Școala elementară, în stînga o aveam pe Gasparotea, în dreapta pe Vuleris, în spate pe Ivanov și în față pe Antroposki.

Ați cunoscut ce înseamnă globalizarea de mic.

Globalizarea nu e cea mai rea soluție de viață, cu condiția să ai de a face cu oameni civilizați, pentru că există și o globalizare a mitocanilor, o globalizare a lumii proaste, joase.

Faceți parte din această majoritate de 80% și atunci cînd vine vorba despre tinerețea dvs.? Vă întreb lucrul acesta pentru că am înțeles că ați reușit să plecați cu succes dintr-o școală de oțetari.

Nu. S-a întîmplat că am fost dat afară exact în perioada în care s-au redus forțele armatei și în diferite feluri școala și-a deschis porțile pentru ieșitul afară. Însă cazul meu era mai special deoarece din Brăila, din cartierul meu, veneau tot timpul, pe unde mă duceam,

niște denunțuri cum că sînt neam de cîrciumar și rudă de legionar.

În ce perioadă se întîmpla?

În anii '56, '57, '58. Erau niște rude care nu înțelegeau cum cineva din clanul acela scăpase. Mergeam la școală, vroiam să fug. Și am fugit într-un fel din lumea aceea. Nu pentru că nu mi-ar fi convenit, ci pentru că pur și simplu vroiam să merg la școală. Am făcut Liceul Militar Ștefan cel Mare aici, la Iași. A fost o școală bună, între altele și pentru că foarte mulți dintre profesorii civili fuseseră pușcăriși, distinși universitari. Am avut la chimie un profesor universitar, care făcuse pușcărie la Canal. Fiind foarte controlați, li se dădea o șansă. Erau profesori de liceu, ei fiind universitari, și nu puteau să își depășească mandatul, ca să spun așa.

Erau reintegrați la minimum.

Erau reintegrați la folosință. Adică mai puteau fi de folos, dar acolo unde exista o structură militară și foarte controlabilă. Pe mine mă distrează faptul că o biografie absolut normală, în condiția de om care își caută locul în lume, poate să pară aventuroasă. N-a avut absolut nimic aventuros. Mă duceam acolo unde se dădeau mîncare și haine. Era sărăcie, reprezenta o soluție de viață, nu era cea mai bună pentru mine, știam că este o fundătură, dar mă gîndeam: „Scap eu cumva“. Dovadă că am și scăpat.

În „dosarul“ dvs. „de cadre“, am citit că ați practicat și meserii ca aceea de tîmplar sau cea de lăcătuș.

După ce m-au trimis acasă, am căutat o slujbă. În Brăila era o fabrică de plăci aglomerate și am fost angajat mai întîi ca muncitor necalificat, apoi am fost promovat la un pupitru de comandă, ajutor de pupitrist. O aventură întregă. Vreo doi ani m-am pregătit să dau examen la Arhitectură, făcînd muncă în trei schimburi. Scriam lozinci într-un atelier, mă foloseam la toate. Acolo am avut un mic noroc. Inginerul-șef făcuse studiile la Dresda și m-au prins într-o noapte că, în loc să îmi văd de treabă, mă uitam într-o carte cu reproduceri de pictură – mă cam ocupam cu cărți de artă, rusești, de care se nimereau pe acolo. I-a fost raportat cazul meu inginerului-șef, că e

unul care stă cu nasul în carte – eu mă pregăteam și pentru Arhitectură noaptea.

Acesta era un caz?

Era un caz, pentru că în schimbul de noapte cineva învăța. Muncile alea le făceau oameni analfabeți, foarte simpli, care băgau lemne în niște mașini de făcut așchii și supravegheau cum se făceau plăcile aglomerate. M-a chemat a doua zi inginerul-șef să vadă ce se întîmplă cu mine și m-a întrebat în ce carte mă uitam. „Vă spun dacă mă întrebați. Este un catalog al Galeriei din Dresda, de pictură.“ Și el îmi spune: „Hopa! Eu am fost la Dresda. Acolo am făcut facultatea“. Am fost obraznic și i-am spus: „Mulți au trecut prin Dresda. Galeriele de artă sînt altceva“. „Eu am fost acolo“, îmi zice. „Ați fost ca turist. Pe mine mă interesează subiectul acesta în ideea unei profesii în această direcție.“ A fost foarte amabil și m-a trecut în schimbul de zi, ca să pot învăța după-amiaza. Mi-a făcut un traseu favorizant vreo două luni de zile ca să pot da examen.

V-a prins bine această perioadă?

Da. Știi de ce? În primul rînd, pentru că nu durea. Apoi cîștigam niște bani, am învățat un tip de viață, aveam un salariu. Cu banii aceștia o ajutam pe mama, mi-am pregătit și un palton și o haină pentru eventualitatea că merg la școală mai departe. Și se întîmplă ceva ca în *Deșertul tătarilor* sau ca în *Femeia nisipurilor*. Începi să îi înțelegi pe oamenii aceia, îi iubesti și nu ți se mai pare ca o pedeapsă. E o viață. Și acum am o mulțime de deprinderi pe care le folosesc pentru că e păcat. La noi în țară există o vorbă: „Nu știu să bat un cui. Ar fi un maximum de nepricepere“. Or, nu e deloc o laudă. Există un tip de bărbăție care presupune și o mulțime de activități de astea lucrative, să le spunem. Nu este nici o rușine. Mie îmi face plăcere. Eu știu să bat cuiu.

Care credeți că sînt șansele ca o carte a lui Tudor Octavian să se regăsească astăzi într-o bibliotecă la care a lucrat Tudor Octavian?

Eu nu am lucrat, am învățat. Într-adevăr este interesant ce spuneți, pentru că la Biblioteca Centrală de Stat, unde mă duceam cînd eram student la Filologie, aveam o masă unde eram un obișnuit, era unul care scria tot timpul. Bine, acolo mulți scriau. Îmi luam cîteva cărți de artă și făceam un fel de zid lîngă mine. Erau tot felul de apucați care veneau zilnic acolo. Mai era ceva: lîngă sala de lectură de la Biblioteca Centrală de Stat era o sală de audiții muzicale în care se găseau niște magnetofone mari Grundig, completai o fișă și ascultai muzica pe care o doreai.

Era un răsfăț. Vreme de mulți ani, m-am dus acolo o dată, de două ori pe săptămînă, lucrăm la povestiri și apoi ascultam două ore de muzică. Învățam să ascult muzică și ascultam pe alese: Schubert, Mozart, Beethoven, numai minunății. Pe vremea aceea s-a întîmplat să fac prima călătorie – eram redactor la „Viața studentescă“ – la Tîrgu Mureș și am avut în permanență sentimentul că este prima mea ieșire în străinătate pentru că era dincolo de București, mai sus de Brașov, nu călcaseam pe acolo. Apoi, oricît am zice noi că e aceeași Românie, sînt diferențe sensibile între felul de a vorbi al oamenilor, de a te adresa, de a te orienta dacă te rătăcești în oraș. Există legenda cu unguroaicele de acolo care spuneau „Nem tudom romano“. Nu e adevărat deloc, dacă vorbeai politicos, ți se răspundea politicos. Dacă vorbeai buruienos, ți se răspundea în ungurește.

Cum există români proști, există și unguri proști.

E multă democrație la prostie. Singurul loc în care popoarele nu au ce își datora unele altora este prostia. Nici nu se numește prostie, de fapt, se numește proastă creștere.

Ce v-a venit, după ce ați făcut Arhitectură, să treceți înspre Filologie?

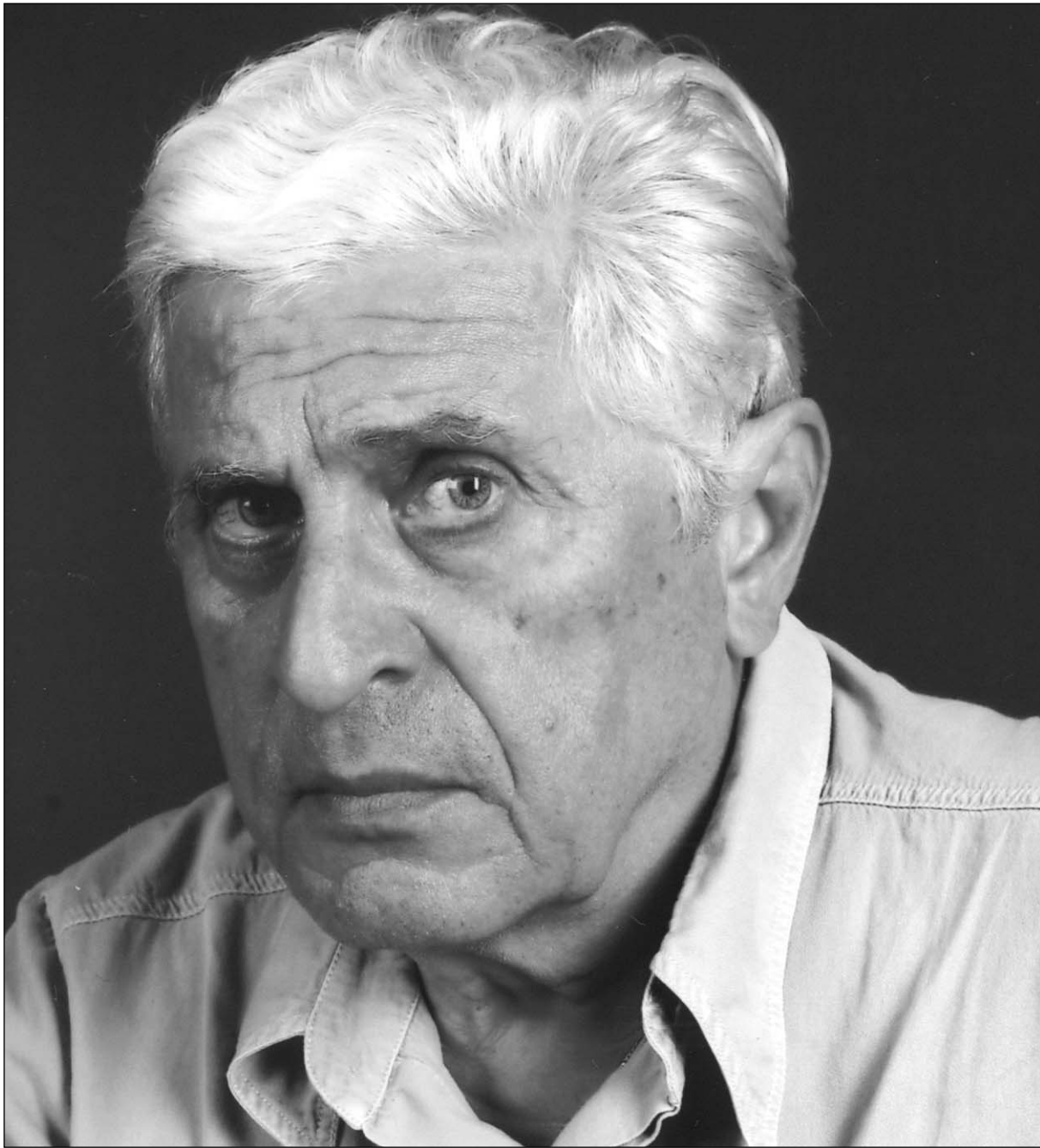
Eu pe la Arhitectură am trecut ca gîsca prin apă. Am căpătat o repartiție la Galați într-un institut de proiectare, unde făceam niște semimunci. N-am a mă mîndri cu munca mea de proiectant de arhitectură. Eram un semiarhitect, nu un arhitect. Oricît aș fi fost de realizat, pînă la urmă aș fi fost omul care a semnat niște proiecte de balcoane, de blocuri, de case de cultură. Participam la niște proiecte de tip restaurante la țară. Oricît aș fi fost de convins de vocația mea, nu era chiar meseria pe care mi-o doream și cam știam ce este marea arhitectură, nu aveam cum să ajung acolo. Era alt tip de studiu, colegii mei au continuat, unii au plecat din țară, s-au perfecționat, au intrat pe un culoar de la care nu mai puteai da înapoi. Ce făceam eu era un drum în care puteam să fug tot timpul. Dar de ce am intrat la Filologie? Pentru că, de cînd mă știam, aveam în vedere ideea că eu voi face Filologia și voi fi scriitor. De ce? Uite așa! Nu se explică chiar totul. Aveam o atracție aproape mistică pentru cărți. Așa cum unii se uită lipiți cu ochii de televizor, eu mă uitam pe vremea aceea la cărți.

Cînd v-ați apucat propriu-zis de scris? Debutul a avut loc în 1968, cel oficial.

Nu. Debutul oficial s-a produs la Iași, cînd eram elev la Liceul Militar. Au venit de la o revistă militară doi maimuțoi; unul dintre ei chiar semăna cu un maimuțoi, pentru că era mic, păros, se chema

» „Am un coleg care, după vreo 30 de ani, a venit să mă întrebe foarte motivat de ce nu sînt evreu.”

A. G. Vaida și scrisese un roman păduchios despre Doftana. Și atunci am văzut doi scriitori și mi-am spus: „Dacă ăștia sînt scriitori, nu e bine să fii scriitor”. Unul era poet și celălalt era romancier. I-au pus la tribună, iar noi stăteam în sală ca niște popîndăi și ne minunam cît de deștepti trebuie să fie ei. La sfîrșit, unul dintre ei, poetul, a spus: „E cineva dintre voi care scrie poezii?”. Eu nu scriam poezii, dar m-am gîndit că, dacă tot cere pînă mîine, îi dau una. Și am spus: „Dacă mai stați, vă dau mîine o poezie”. „Dar de ce mi-o dați mîine?” „Trebuie să o perfecționez.” Și i-am dat un textușor, o comparație, cum curge o apă la vale și cum eu aș vrea să mă simt liber ca ea, să nu îmi stea nimic în cale. S-a întîmplat un mic miracol atunci. După o lună de zile, am primit de la șeful companiei de aici din Iași, de la Liceul Militar, o revistă în care era poezia mea, nimic nu rămăsese din ce îi dădusem eu, o făcuse el corectă, și scria: „fînăr poet, elev al unei școli militare”, era semnătura mea. Există o mistică a numelui tipărit. Cînd te vezi acolo, te uiți zile întregi. Apoi eu recunoșteam că e o fraudă, nu scrisesem eu asta.

Dar erai prea încîntat.

Cum să nu! Era o minciună plăcută sufletului meu. Și mai este ceva: m-am tre-

» **Există un tip de bărbăție care presupune și o mulțime de activități de astea lucrative, să le spunem. Nu este nici o rușine. Mie îmi face plăcere. Eu știu să bat cuie.**

zit că îmi trimite prin mandat poștal o colaborare, mi-au spus să mă duc la poștă să ridic 125 de lei. Păi, mama avea salariu 400 de lei. Era ceva de nepovestit. Mi-am cumpărat cărți de banii ăia. S-a creat un soi de angajament că trebuie să continui. Plus că oportunistul din mine a fost și foarte impresionat că a luat 125 de lei. Păi, eu primeam de acasă cînd plecam la școală 5-10 lei, să am de biscuiți.

Primii bani adevărați i-ați cîștigat după Revoluție?

Nu. Ce înțelegi prin bani adevărați? Dolari?

Nu. Bani care să vă dea confortul să continuați în liniște ceea ce faceți dvs.

Eu, lucrînd în presă încă din timpul facultății, în anul al doilea la Filologie am fost angajat ca redactor la „Viața studentescă” și imediat am fost șef de secție la „Viața studentescă” și „Amfiteatru”. Mă îngrijeam de apariția unor materiale, de rubrici, de pagini, era o muncă de bucă-

tărie de redacție. Dar eram însă și student. Aveam salariu pe o jumătate de normă și scutire de frecvență. Era un rai de facultate, nu eram obligat să mă duc la cursuri, mă duceam la examene, profesorii mă tolerau, manifestau unii dintre ei un soi de simpatie de breaslă: „Dom’le, băiatul ăsta s-a așezat, nu mai este în grija noastră”. Știam că nu mai am probleme cu repartiția, pentru că voi continua în redacție. Nu se pune problema să mă duc la țară sau să mă întorc la Brăila să o iau de la capăt la ziarul local. A fost un noroc. Îi datorez foarte mult lui Nicolae Stoian, care era un om foarte de treabă. Și mai avea o calitate aproape de neimaginat la un om care scrie: citea un articol de-al meu sau de-al unui alt coleg care scria bine, i se umezeau ochii și spunea: „Mă, ce bine scrieți voi! Dacă aș scrie eu așa”. Avea vocație de tătuc, de om responsabil, avea grijă de noi. Era un tărăn care fusese crescut în cultul grijii față de cei din jur, un om foarte de treabă. Pentru că eu eram destul de nemulțumit de ofertă, îmi doream să lucrez la reviste literare.

„ÎN ROMÂNIA NU EXISTĂ UN SISTEM LITERAR DE VALORIZARE”

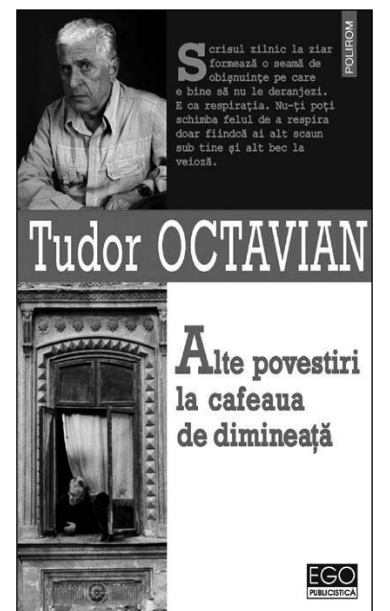
După '90 ați reușit să vă creați un brand. Ați simțit că unii dintre colegii dvs. vă privesc ciș, cu invidie?

Trebuie să fiu corect cu colegii mei. Eu am lucrat la „Flacăra” multă vreme. Eram colegi, dar e greu de spus că ne-am simțit solidari pe un mod de viață. Eu am avut un mod de viață particular. La doi-trei ani publicam o carte de proză: romane, povestiri. Eram destul de implicat în munca de producător de literatură, iar asta mi-a creat în redacție un regim destul de favorizat. Scriam cronică de artă, reportaj, dar nu prea eram chinat cu dări de seamă la 23 august. A trebuit să fac cîteva astfel de texte de serviciu, nu aveai încotro, pentru că erai angajat. Nu puteai să spui că nu faci asta, pentru că te dădeau afară și cu asta se termina. Hai să mă exprim delicat: am mîncat și eu rahat, dar în cantități suportabile și cînd s-a putut să mă dau deoparte, m-au trecut la revista „Rebus”, în '80. Eu nu am biografia plină de gunoi, întrucît am preferat ceea ce se numește un soi de moarte lentă. Am știut că mă duc la „Rebus”, că voi ieși la pensie de acolo, însă îmi asigura conștiința că nu trebuie să fac pact cu ceea ce detestam. În realitate, m-au dat deoparte din mai multe motive și nici nu am fost foarte curios să le știu. Adevărul este că am scris 4-5 cărți în timpul acesta, așa cum erau, dar totuși erau cărțile unui tip de ironie.

Și ați putut apoi să reveniți în forță după Revoluție.

În 1990, din primele zile, am știut că dacă este să se schimbe ceva, nu se va schimba decît într-un singur fel, adică nu va fi o schimbare ceva mai altfel decît înainte, ci va fi în mod brutal și definitiv

altfel. Și atunci am spus așa: puteam să rămîn în Canada, am o parte din familie acolo; m-au întrebabil cînd m-am dus la ei prima oară: „Aici la graniță spui dacă rămii”, dar mi-au făcut următoarele calcule: „În România ai un apartament?”. „Da.” „Stai bine?”. „În zona Obor, da.” „Aici nu îți vei avea niciodată pentru că nu ai cum să scoți banii să îți cumperi casă. Numai cînd ai 50 de ani. În România unde scrii?”. „La Flacăra, la România liberă.” „Ziare cu tiraj?”. „Da.” „Aici vei scrie la ziar românești cu 1.000 de exemplare.” „În România ești popular, ai un rost în societate?”. „Da.” „Aici s-a terminat, ești nimeni și vei fi definitiv nimeni. Nu vei fi nici scriitor, nici ziarist. Vei lucra probabil într-o gogoșerie sau la o fermă.” Ba mai mult, au avut înțelepciunea rușele mele din Canada să îmi spună: „Rămii în țară. Ce vă așteaptă nu e fericirea de pe lume, dar tu cu meseria ta ai o șansă să poți continua cu decontă”. Ai mei știau că eu sînt foarte muncitor. Sintagma asta pare a fi un păcat: „un scriitor nu este muncitor, este inspirat”; „un scriitor nu este harnic, este dăruit”; „un scriitor este genial, nu este aplicat”. În momentul de față, cînd spuneți dvs. că eu sînt un brand, mă uit la dvs. cu oarecare îngăduință și uimire: „Bietul băiat!”. De ce spun asta? Pentru că totuși eu știu ce înseamnă un mare realizat în literatură. Un mare realizat în literatură nu poate fi decît un om care beneficiază de un sistem de valorizare care pune valorile perene și care au un nume pe piață în ordine. Or, în momentul de față în România nu există un sistem literar de valorizare. Apar cărți.

„Probabil doar foarte mulți m-ar face să scriu un roman”

Interviu realizat de
Elena Vlădăreanu

În urmă cu ceva timp, revista „Vatra” a dedicat un număr prozei scurte. Nu mai știu exact punctele de discuție ale dosarului, dar oricum era ceva de genul „proza scurtă – gen minor”, „în apărarea prozei scurte”. Ce te-ar putea face să scrii un roman?

Mai întâi, proza scurtă nu are nevoie nici de detractori, nici de avocați. Mă amuză criticii literari și alți literari, pentru că numai cei ce pretind că se pricep la literatură fac astfel de afirmații cu suport, care susțin ideea genului minor. Nimeni, în teritoriul muzical, de pildă, nu ar spune că muzica de cameră e un gen minor – aș putea face o asemenea comparație, proza scurtă e ca muzica de cameră sau partitele ori sonatele etc., romanul e din specia simfonilor. Beethoven era un tip mohorât. Ce-ar fi făcut dacă i s-ar fi spus că lucrările lui pentru pian sînt minore? După ce a terminat *Appassionata*, a fost vizitat de editorul lui împreună cu un prinț meloman, le-a cîntat lucrarea, și, la sfîrșit, prințul a întrebat ce anume voia să spună compozitorul, deoarece trăiau în vremea cînd toate trebuiau să aibă o explicație. La care Beethoven s-a reasezat la pian și a cîntat din nou întreaga

sonată. Asta voia să spună, muzica în sine era explicația. Este clar că oamenii care minimalizează proza scurtă nu au scris în viața lor o povestire valabilă. Probabil că nu au scris nici romane. Psihanalitic însă, frustrarea e mai mare în cazul unui gen pe care-l știu mai dificil, dar, evident, nu o vor recunoaște niciodată. Sau, lăsînd psihanaliza pentru cazuri mai grave, e vorba pur și simplu de băieți care habar n-au despre ce vorbesc. Uite, cred că putem alătura pe perete *O zi desăvîrșită pentru peștii banană* oricărui roman bun și-l va umbrî. Doar un foarte mare roman va avea aceeași luminozitate (sau penumbră). În ideea asta, putem asculta *Ciacona în re minor* imediat după *Requiemul* lui Mozart. Și invers. Am mai spus-o de multe ori, proza scurtă este *cel mai dificil gen*. Poate părea simplă, dar numai scriitorii de mare calibră au capacitatea de a face ca lucrurile extrem de complicate să pară simple. Cum ziceam la început, nu vreau să apăr povestirea, pentru că n-are nevoie, încerc doar să dau câteva explicații. Una dintre ele ar ține de public. Marele public e cam timpit, e suficient să vezi la ce emisiuni și filme și cărți se conectează. Or, acest mare public a-nceput să adore romanele, cred de aici și discuția despre genurile minore. Interesant că, în urmă cu 20 de ani, se discuta aprins despre moartea romanului. Acum se discută despre prea mica (sau lipsa de) însemnătate a prozei scurte – și, într-adevăr, editurile importante din toată lumea preferă romanul, pentru că vor să facă bani, or, bani ies de pe urma vînzării cartoraielor de peste

» ***Foxtrot XX* ar trebui citit avînd alături o sticlă de vodcă Smirnoff, mai multe felii de somon, un ceas de birou care să meargă mai încet decît normalul și o studentă la filologie cu ochii verzi, care să-ți ridice acul pick-up-ului după ce se termină fața întii a LP-ului cu Concertul nr. 2 pentru pian și orchestră de Rachmaninov, pentru a așeza apoi pe platan *Clair de lune* (Debussy), Partita nr. 2 (Bach, cîntat de Glenn Gould), *Off the Top* cu Jimmy Smith, *Virtuoso* – Joe Pass, și ce mai găsește în colecția de viniluri, asta numai în cursul primelor 90 de pagini.**

450 de pagini. Am vorbit despre Salinger. Dar cît de mult trebuie să-ți întrebretonu-n ochi ca să zici că nenumăratele povestiri ale lui Cehov sînt minore? Dar Raymond Carver? Scriitor minor? Adică de ce te dă pe spate o construcție enormă (și, aproape întotdeauna, cu câteva camere fără rost) și nu vibrează nimic în tine în fața unei bijuterii? Fiindcă ești ușor incult. Am citit undeva că proza scurtă presupune un cititor avizat. Ei, bine, cititorul avizat e tot mai rar. Ceea ce nu-i rău, povestitorii vor avea astfel un public redus, însă de înaltă clasă.

Am avut o singură tentativă de a scrie un roman. Am fabricat o proză scurtă de vreo 35 de pagini, cu multe personaje care se intersectau din ce în ce mai oblic ca să crească ritmul, am scurtat-o la 17, deoarece mi se părea că la un moment dat pica tensiunea, apoi am reamplificat-o gîndindu-mă că putea ajunge un mic roman, în fond *Tunelul* lui Sabato are vreo 90 de pagini, *Tricerrî* al lui Cassola are ceva mai puțin de-o pagină, și este roman, dar, mă rog, să zicem că-i un experiment, rămînem la Sabato. Ei, și am văzut că, pe măsură ce lungeam chestia, devenea tot mai obosită, căpăta mici pungi sub ochi, îi atîrna pielea, avea vergeturi pe alineate, prin urmare am revenit la forma inițială pe care-am

șlefuit-o de vreo 5, 7 ori ca să rămînă o simplă proză scurtă. Așa că probabil doar foarte mulți bani m-ar face să scriu un roman. Pentru că dacă mi-ar oferi o editură sau cine știe ce om extrem de ciudat bani pentru așa ceva, nu mi-ar mai păsa de cum ar arăta în final lucrarea. Și, după ce-aș pune-n cămară sacul cu bancnote, aș lua romanul, l-aș transforma în proză scurtă și l-aș publica la altă editură.

Dacă deja l-ai scris sau scrii la el, cum arată acesta? Dacă nu și nu, de ce ar trebui să iubim (numai) proza scurtă?

Cred că deja am răspuns la întrebarea asta. O precizare: ar fi nefiresc să iubim numai proza scurtă. Ca să nu mai vorbesc că am epuizat repede tot ce s-a scris în acest gen minor. Și pe urmă n-am mai avea de făcut decît să ne uităm la „Din dragoste” și să oîtăm după amintirea Andreei Marin, că mulți ani ne-a dilatat tubul catodic, începeam să plîng numai ce se ivea, acum plîng la Mihaela Rădulescu, deși evit s-o urmăresc, am observat că are palmele foarte mari. De ce ar trebui totuși să ne placă povestirile: nu pentru că sînt scrise de perfecționiști maniaci – vorbim aici doar de proza scurtă de valoare, nu de mizeriile care nu fac altceva decît să-i distrugă

reputația –, nu pentru că presupun un mare efort din partea constructorului, pe cititor nu-l interesează și nici nu trebuie să-l intereseze cîtă muncă e ascunsă în spatele fiecărui paragraf, fraze, cuvînt, ci pentru că o carte de povestiri e ca o plajă pe care se găsesc o mulțime de femei rasate (în vreme ce romanul e tablou cu o singură femeie); aici, femeile reprezintă idei. Am scris asta în *Foxtrot*: pentru fiecare proză scurtă îți trebuie o idee distinctă, pe care o șlefuești pînă obții scînteile unei perle, în vreme ce, în cazul romanului, ai nevoie doar de una singură. Ce faci cu ea, depinde numai de talent. Așadar, într-un volum de *short stories* vei trece prin diferite lumi, stări, genuri muzicale, picturi etc., și-ți va plăcea pentru că e de dorit să-ți placă diversitatea.

Alături de ce se recomandă Foxtrot XX?

Nu fac trimiteri la alte cărți, sînt un om modest, adică anxios, deci voi face. Însă *Foxtrot XX* ar trebui citit avînd alături o sticlă de vodcă Smirnoff, mai multe felii de somon, un ceas de birou care să meargă mai încet decît normalul și o studentă la filologie cu ochii verzi, care să-ți ridice acul pick-up-ului după ce se termină fața

„APROAPE TOATE TEXTELE MELE SÎNT PLINE DE IMPERFECCIUNI”

Cum arată și cum se tratează un neuroromantic?

Cum arăt se vede din poze. De tratat mă tratez cu anti-

depressive și mult metoclopropomid, e de necrezut ce greață-mi provoacă majoritatea oamenilor, deși îi iubesc, nu ca pe ochii din cap, ci ca pe ochii din capul altcuiva. Mai adaug lungi plimbări interioare, am un parc în lobul frontal, literatură și multă muzică, cred că acum mi-ar prinde bine un Miles Davis. *Blue in green*.

Filmele sînt o pasiune sau ceva mai mult? Cum a început totul?

Sînt o pasiune. A început de cînd eram copil și vedeam filme sovietice de război și acasă trăgeam cu pușca cu ventuze în bibelouri, apoi filme franțuzești de capă și spadă, îmi făceam spade din lemn și luam bătaie de la ceilalți băieți. Mi-aș dori să pot vedea un film bun în fiecare zi. Cînd mă voi naște iar, voi avea grijă să mă reîncarnerez într-un regizor pasionat de literatură.

Un film perfect, o femeie perfectă nu spun nimic – tot din Foxtrot. Dar o

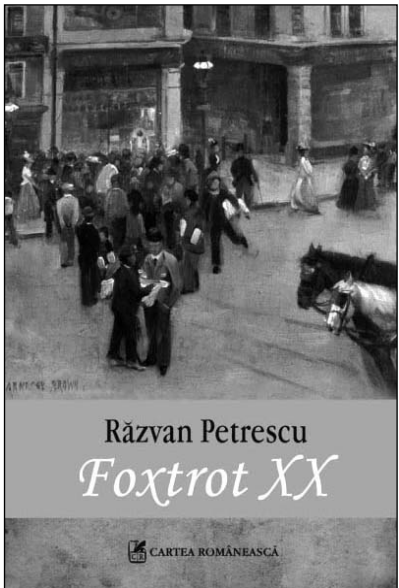
carte? Ești atent să păstrezi micul detaliu care să asigure imperfecțiunea?

Nu trebuie să fii atent. Oricît de mult refac ce scriu, oricîte variante și corecturi apar, aproape toate textele mele sînt pline de imperfecțiuni. Vin de la sine. Nu le văd, fiindcă se furișează în povestiri atunci cînd nu-s acasă, atunci cînd dorm, atunci cînd muncesc pentru editură, atunci cînd las fereastra deschisă, atunci cînd fluier femeii pe stradă, pe-acolo intră. Pe fereastră, adică.

Dacă nu ar fi în București, unde ar fi?

Ce să fie? Subiectele? Viața mea? Mi-aș dori să fie în Franța, la Saint Rémy les Chevreuses, într-o veche clădire care a fost han, apoi poștă, iar acum e casa celui mai bun prieten al meu, aflată la marginea orașelului. Cu privire spre domeniul Coubertin, o pădure fabuloasă. Foarte aproape de un alt orașel, Chevreuse, unde există o biserică din secolul al XIII-lea, alei pe care se plimba Cioran și un drum spre Le château de la Madeleine – unde i-a plasat Dumas pe mușchetari. Acolo vreau să fii înmormîntat, lîngă pîrîiaș. Sau la San Francisco. Sau oriunde în America. Crezi că dacă-l laud pe Obama îmi dă o rentă pe viață?

bani

întîi a LP-ului cu Concertul nr. 2 pentru pian și orchestră de Rachmaninov, pentru a așeza apoi pe platan *Clair de lune* (Debussy), Partita nr. 2 (Bach, cîntat de Glenn Gould), *Off the Top* cu Jimmy Smith, *Virtuoso* – Joe Pass, și ce mai găsește în colecția de viniluri, asta numai în cursul primelor 90 de pagini. După aceea, la impresiile despre filme și revista presei merge foarte bine Led Zeppelin. Mai trebuie citită alături de orice tablou al lui Van Gogh, o sabie cu mîner cu ciucuri și un teanc de cărți minimaliste, din care să iasă puțin afară cotorul *Acordului de pian*, al lui Peter Meinke. Pe jos, *Salonul nr. 6*, rupt din volum. Studenta nu trebuie să poarte chiloți, pentru că, așa cum au afirmat unii, sînt un scriitor inclassificabil.

Cartea ar fi trebuit să se numească Roman XX. De ce „foxtrot” și nu „roman”?

E adevărat, inițial așa trebuia să se numească, deoarece este o carte groasă. Și pentru că are un „erou” principal, autorul, ce se mișcă prin tot volumul și intră în strîns contact cu personajele secundare, chiar dacă sînt scoase din ziare, filme sau realitate. Am discutat însă cu Mădălina Ghiu, redactorul cărții, și am ajuns la concluzia că oricît de lax ar fi limitele unui roman, oricît de mult ar fi semănat oferta mea cu un puzzle, iar un puzzle poate fi oricînd roman, era clar totuși că nu scrisesem așa ceva. Prin urmare m-am gîndit la un titlu care să facă trimitere la muzică, pentru că lucrez pe muzică, pentru că mi-am dorit din todeauna să scriu cît mai asemănător cu notațiile muzicale, pentru că ascult muzică de cînd nici nu mă știu. Mi s-a părut necesar ca titlul să fie legat de structura muzicală a cărții, atîta cît e, astfel încît prima variantă a fost *Jazz*. Da, era corect, cartea seamănă cu un jam session, numai că-i un cuvînt prea banal, îl vezi și pe plăcuțele de înmatriculare, deși cu un singur z. Așa am ajuns la *Swing*. Nici așa nu m-a satisfăcut, limita înțelesul. Și, brusc, mi-a venit în cap *Foxtrot*, e dansul cel

FOTO: Răzvan Avram

mai longeviv al secolului XX și am avut senzația că-i și caracteristic, unu, pentru că e vorba de ritm, iar secol mai ritmat precum cel trecut nu cred c-a mai fost, doi, pentru că este în același timp și elegant, și desuet, și caraghios, și contrastant cu multe, imaginează-ți secvențe atroce de război cu o fereastră în partea de sus a ecranului în care o pereche dansează foxtrot, sau vreun politician vorbind pe o asemenea muzică.

„Păcat că regizorii scriu asemenea cărți”, spui la un moment dat, referindu-te la Scorsese despre Scorsese. Foxtrot XX nu este oare (și) o astfel de carte? Adică Răzvan Petrescu despre Răzvan Petrescu? Cum ai apăra-o în fața lui Răzvan Petrescu?

Păi nu, e vorba de alt gen de artă. Regizorii, cînd ies din film și intră în jurnal sau memorialistică sau literatură (vezi tristul exemplu al lui Bergman), schimbă modalitatea de expresie și, din păcate, nu se simt confortabil cu noua tehnică. *Kieslowski despre Kieslowski* este totuși o carte bună, cu toate că la un moment dat cam trenează. *Foxtrotul* e doar cartea unui scriitor despre un scriitor. Dacă numele Răzvan Petrescu nu spune nimic, atunci încearcă

volumul să spună ceva. Fiind de fapt o măturie despre tot ce-am văzut și simțit în ultimii ani, un soi de testament care, dacă-i citit de rude, devine foarte interesant.

Din Foxtrot aflăm aproape tot – în fine, cît ne permite autorul – despre Răzvan Petrescu. Ce filme îi plac și ce nu, ce părerile are despre presa din România, despre cărțile franțuzoaicelor celebre, despre depresie și alte apucături nobile, despre fragilitate și viața la bloc. Unde se situează limita pe care nu ai depăși-o sub nici o formă în scris? Sau, dimpotrivă, libertate absolută nu există decît în literatură?

Ba aflați chiar aproape tot. Mereu am mizat pe sinceritate, or, aici, unde nu există ficțiune decît într-o foarte mică măsură, m-am prelat cititorului exact așa cum sînt. În ce privește limita de care zici, fii sigură că nu voi scrie niciodată vreo proză pornografică, deși-i acum la modă pe toată planeta, adolescenții, scriitorii de toate felurile, babe cu saliva pe guler nu mai vor să scrie decît despre asta, și o fac din greu, și se publică enorm, și se citește pe rupelea. Să-ți spun de ce n-aș face-o: pentru că este cel mai restrîns subiect cu putință. Pentru că nu poți inventa absolut nimic,

totul e deja scris, cu toate detaliile imaginabile. Pentru că e libidinos. Pentru că unii autori importanți, obligați de modă, de editori, de libidou, nu știu, inserează în literatura lor serioasă (sper că nu mă amendează nimeni pentru adjectiv) paragrafe din pornografie, o zonă bine delimitată, probabil subcretină, și care are profesioniștii ei. Pentru că nu are rost să scrii așa ceva din moment ce există atîtea filme xxx, ce depășesc orice-ai încerca să pui în pagină.

Nu există libertate absolută.

La 33 de ani ai renunțat la medicină. Ce ți-a putut oferi un motiv atît de bun încît să renunți pentru scris?

Ideea tembelă că voi deveni celebru. Nu puteam ajunge un celebru medic de țară. Pentru că fac parte din generația căreia i s-a interzis de către Elena Ceaușescu, așa se spunea, examenul de specializare. Dacă nu ne-ar fi oprit aia secundariatul, acum aș fi fost radiolog. Ți-aș fi făcut o splendidă radiografie în loc să-ți răspund la întrebări. Aș fi avut un Audi mare și alb.

La aproape 20 de ani de la această alegere poți spune dacă a meritat sau nu?

Nu mai sînt foarte sigur. Cînd scriu, sînt convins c-a meritat. Numai că am tot mai

puțin timp de scris. Și nu sînt celebru. Așa că n-a meritat. Mi-a plăcut însă să fac parte din juriu literare. Să jurizez tinere aspirante la literatură. Așa am devenit mai înțelept, mai harnic.

Cea mai bună caracterizare a Foxtrotului am găsit-o pe un blog: „cinism vesel de cartier bucureștean”. Cum vezi tradusă această realitate a noastră, cu cimitire între blocuri, grătar la scară, muzici și mirosuri care îți invadează, la propriu, viața? Dacă înlături exotismul, ce rămîne?

Nu cred deloc c-ar fi vorba de exotism. Și nu mai citi bloguri. Și nu sînt vesel, sînt disperat. Dacă oamenii se hlizesc uneori citindu-mă, e problema lor, probabil nervoasă. În privința traducerii, bănuiesc că volumul s-ar putea traduce, în toată lumea există cartiere bucureștene. Iar dacă înlături specificul, nu exotismul, rămîn oasele unei tristeți aproape medievale. Din fericire, nu sînt mort să fiu tradus, pentru că o traducere fără promovare nu înseamnă mare lucru. S-au tradus în mai multe limbi o grămadă de scriitori de-ai noștri. Și, mai departe, ce s-a întimplat? Nimic.

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Jimbo city (II)

Nu vă mai perpelesc și, după ce v-am prezentat-o pe Alina lui Gheo în chip de top model lângă tulumba Knaust (1890), a sosit momentul să-mi încep reportajul despre ce căutam la muzeul pompierilor voluntari din Jimbolia în prag de 1 mai 2009. N-aș spune că, după două săptămîni, entuziasmul mi s-a mai stins. Dimpotrivă, făcînd încă o dată bilanțul celor văzute în micul oraș din Cîmpia de Vest, m-am re-înflăcărat și mi s-a aprins ideea că aș putea scrie cîndva măcar o pagină mare în „Supliment”, cînd la Jimbolia o să fie festivalul de jazz. Sau cînd la Muzeul Presei o să aibă loc o mare lansare sau decernarea premiului Mihail Avramescu (poetul avangardist Ionathan X Uranus dintre cele două războaie, retras apoi la Jimbolia, ca preot ortodox). Sau cînd cine mai știe ce nebulie culturală le va trece prin cap diriguitorilor orașului. Sau pur și simplu fără nici un pretext special, ci doar la capătul unei vizite prin cele șase muzee, pe străzi, la bibliotecă, la cafenea literară, ba chiar în cimitir, după care n-ai cum să nu amuțești de uimire și admirație.

Așa s-a întîmplat cu întregul nostru grup de profesori, masteranzi și studenți de la Litere și de la Arte, care – diriguți de Smaranda Vultur – și-au ținut cursul de antropologie a memoriei pe teren. Lucrurile s-au înlănțuit și potrivit mai ceva ca la carte și pentru că doi oameni s-au străduit să ne transforme documentarea într-o vizită de neuitat. Unul este însuși primarul Jimboliei, Gábor Kaba, pe care eu una l-aș da săptămînal pe toate canalele tv și prin presă ca să vadă țara cum se poate ca un orașel cu nici 10.000 de locuitori să devină un punct des căutat pe harta României nu doar pentru ce oferă economic, ci și pentru cultura lui. Celălalt organizator al șederii noastre, suflul ei, de fapt, e inginerul Mihai Takács, un rotaryan plin de inițiative și entuziasm.

» Vizita asta n-a semănat deloc cu ce știam cei mai bătrîni dintre noi de pe vremea pionieriei sau a utecismului, cînd o intrare în vreun muzeu era moartea pasiunii de plictis. La Jimbolia totul a înviat sub ochii noștri într-un fel pe care n-aș ști să-l explic repede.

Odată încheiat protocolul, să mai spun că vizita asta n-a semănat deloc cu ce știam cei mai bătrîni dintre noi de pe vremea pionieriei sau a utecismului, cînd o intrare în vreun muzeu era moartea pasiunii de plictis. La Jimbolia totul a înviat sub ochii noștri într-un fel pe care n-aș ști să-l explic repede. Poate era felul plin de patos, dar și de umor în care gazdele ne povesteau, poate era meșteșugul de bun gust în care se perindau prin fața noastră clopote vechi de canton, legitimității de călătorie, uniforme, grafice de plecări/sosiri și tot soiul de scule folosite acum mai bine de 150 de ani de către cei care inaugurară aici prima cale ferată ce ne-a legat de Europa (la muzeu, se înțelege, al căilor ferate). Sau (la „Floriant”, muzeul pompierilor) mașinile vechi și foarte vechi de stins pălăia, steagurile, uniforme, coifurile, săbiile de paradă, toporiștile, sirena cu semnal cifrat. Sau (la muzeul pictorului Stefan Jager) atelierul refăcut al maestrului, cu șevalele, pensulele, tablourile și, în două camere de alături, amenajate nemțește – vechi interioare șvabești, în care nu știi de ce să te miri mai întîi (în topul meu personal, în afara costumelor, aș pune un premergător de lemn pe roți pentru bebelușii de pe la 1900, care se pliază rapid și se face scaun de stat la masă cu oamenii mari, dar și suportul cu șapte măsuri pentru cele șapte pipe și tot atîtea zile ale săptămîinii). Sau muzeul medicinei „dr. Karl Diel” (fondatorul spitalului orașenesc), amenajat de strănepoata lui, prietena noastră Pia Brînzeu, unde am privit, de pildă, cu jînd, la o pară electrică de stîmpărat sinuzita acum 100 de ani și sutele de fișe de sănătate ale locuitorilor tot de pe atunci. Sau unicatul în România – minune a minunilor! – muzeul presei „Sever Bocu”, opera marelui poet Petre Stoica, retras pînă în ultima zi a vieții lui (20 martie 2009), la Jimbolia, un fel de zeu al locului, a cărui casă este ea însăși un adevărat muzeu. Al șaselea.

Ca să înțelegeți de ce totul era foarte viu, întremător, pătruns de un duh bun și luminos, deși afară se înnoara și se întuneca, dar mai ales cum de s-a făcut că am vorbit și-am cîntat toți pînă după miezul nopții, cot la cot cu Dani Nicola și Sandu Ivanov, fabuloșii barzi ai Jimboliei, cuprinși de o însuflețire ieșită din matcă, mi-ar mai trebui vreo 10.000 de semne, cu spații cu tot.

De ce iubim aricii...

Dacă cineva le-ar fi spus celor de la Gallimard că o cărticică, purtînd un titlu drăguț, va vinde mai mult decît tragicul, trîmbișatul și infuzatul cu promovare *Binevoitoarele*, i s-ar fi rîs în nas. Asta pentru că, în primul rînd,

editorul privește cu neîncredere cărțile delicate, debuturile, romanele bijuterie. Se preferă, vorba deja celebrei reclame, *Idiotul* de Dostoievski (btw, Bulgakov ar rîde din inimă dacă ar auzi treaba asta)...

Bogdan-Alexandru Stănescu

*Eleganța ariciului nu e debutul tinerei Muriel Barbery, ci o revenire după Une gourmandise, din 2000. E un roman so French, dar, în același timp, atît de dificil de încadrat încît cu greu îți poți explica năvala celor peste un milion de cititori francezi spre depozitele FNAC-urilor. Pe scurt, dacă se poate spune așa ceva, avem de-a face cu un haiku închinat vieții din nr. 7, rue de Grenelle, „o frumoasă casă boierească cu o curte și grădină interioare, împărțită în opt apartamente de mare lux, toate locuite, toate gigantice”. Mai precis, avem de-a face cu un dublu *recit*, doi naratori ce-și dispută *weltanschauung-ul*, pînă la a realiza că e vorba aici despre o „comuniune” de vizuini.*

Rennée, portăreasa imobilului: „văduvă, scundă, urtă, dolofană, am bătătură la picioare și, dacă e să mă iau după unele dimineți mai neplăcute, o răsuflare de mamut. N-am studii, am fost întotdeauna săracă, discretă și insignifiantă. Trăiesc singură cu pisica mea, un motan mare și leneș, care nu are nici o particularitate notabilă, decît că-i miroș urît labele cînd e contrariat”. Paloma, fetița de doisprezece ani a uneia dintre familiile bogătașe din nr.7: „Întimplarea face să fiu foarte inteligentă. Chiar excepțional de inteligentă. Dacă te uiți la copiii de vîrsta mea, e deja un abis între noi. Cum nu prea am chef să fiu remarcată și cum, într-o familie unde inteligența este o valoare supremă, un copil supradotat n-ar avea nicio dată liniște, încerc, la colegiu, să-mi reduc performanțele, dar chiar și așa sînt mereu prima. (...) Trebuie să-ți dai multă osteneală ca să pari mai prost decît ești”. Clar? Ei bine, nu e. În ciuda diferențelor de clasă socială etc., cele două personaje se află cam în aceeași situație: portăreasa Rennée depune exact aceleași eforturi pentru a oculta faptul că e tobă de carte, că ascultă muzică cultă și că e pasionată de filmele lui Ozu. Cam jumătate din carte se ocupă de eforturile celor două de a-și ascunde adevărata natură: nu lipsesc situațiile amuzante (de fapt, întreaga carte e scrisă în cheia unei ironii melancolice, pendulează între suris și rictus), cum ar fi destul de dese *freudian slip-ups* ce dau naștere umorului involuntar. Să luăm un exemplu. Antoine Pallieres, „ultimă cruceatică” a burgheziei

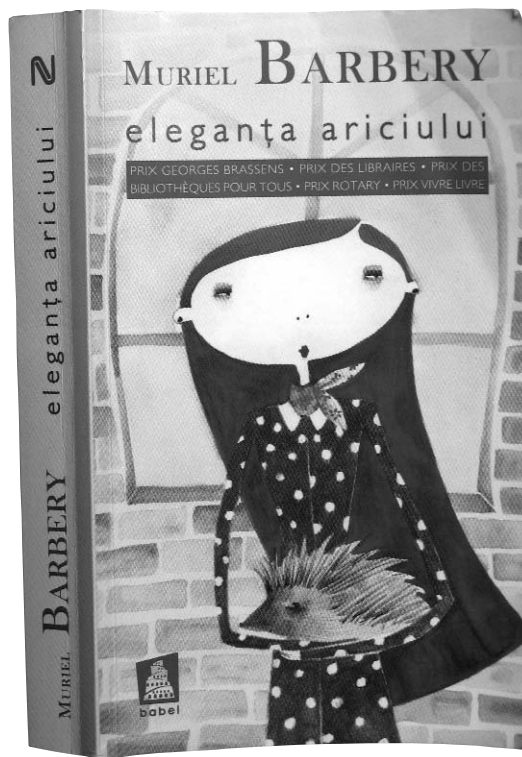
afaceriste, îi declară portăresei aparent imbecile că tocmai trece printr-o schimbare a modului în care privește lumea, datorată lui... Marx. „Cine seamănă dorință culege opresiune”, murmură aceasta involuntar, în replică... lucru ce dă naștere unei adevărate paranoia în mintea bietei Rennée. Paloma, dusă de părinții vag îngrijorați, pe canapeaua unui terapeut fashionable, îi aplică o lovitură în plexul freudian-jungian, făcînd paradă de cunoștințe în domeniu pe care nici acela nu le are.

Cireșa de pe tort este însă niponofilia comună celor două: despre Rennée am spus că e obsedată de filmele lui Ozu, iar Paloma, deși ascunde adevărata pasiune sub revistele manga, își începe fiecare intrare din jurnal cu un hokku sau un tanka, plănuiind ca în termen de un an să se sinucidă, dînd foc imobilului, în același timp.

Bineînțeles, lucrurile nu se puteau o-pri aici. Intervine criza. Apariția unui nou locatar misterios, pe numele său... Ozu!!!, un pensionar japonez ce remodelează apartamentul cumpărat cu cel mai delicat și mai caracteristic bun-gust nipon. Kakuro Ozu are rolul unui catalizator în roman, o prezență ce descoperă, absoarbe și arde complexe, tainele și temerile celor două personaje, pentru a scoate din foc... frumusețea.

Un întreg tratat de estetică poate deveni apetisant

Cartea lui Muriel Barbery e un tratat de estetică. Nu estetică a urîtului, ci una a discreției. De aici și eleganța ariciului. Toate personajele caută în viață fulgerătoare clipe de frumusețe pură, momente care poate dau, dacă nu un sens, cel puțin o vagă „sustenabilitate” proiectului numit existență. Știu, veți spune că nu e marele subiect al secolului, însă merită să citiți romanul franțuzoaicei pentru a vedea

SEMNAL

Radu Ţuculescu, *Stalin, cu sapa-nainte*, colecția „Proză”, Editura Cartea Românească, 232 de pagini, 24.95 lei

Stalin, cu sapa-nainte este o carte tulburătoare, despre o realitate trecută și una acut prezentă, în care bisturiul autorului operează fără menajamente. Personaje pitorești, pline de un umor tragic. Scene de o rafinată sexualitate și poezie amestecate cu scene dure, violente. Destine frînte și idealuri zdrobite cu brutalitate. O carte scrisă într-un ritm cinematografic, incitantă și captivantă în egală măsură.

„Prozator talentat, cursiv, expresiv, Radu Ţuculescu e și un tehnician abil, dovadă fineturile de construcție și de stil. Îndeajuns de prolific, nu s-a aflat nicio dată în delict de inconsistență. Variate, cărțile lui dovedesc versatilitate (în sensul cel mai bun al cuvîntului), capacitatea de alternare a formulelor. Plăcut-realiste, savuros-portretistice și bogate epic, povestirile și romanele sale etalează deopotrivă trăsături complementare sau opuse, de la gustul experimental și pînă la alunecarea în fabulos și în fantastic. A atins excelența și pe spații mici, în volumele de proză scurtă, cu o serie de titluri savuros-sarcastice din *Portrete în mișcare* (1986), *Cuptorul cu microunde* (1995) sau *Uscătoria de partid* (1997), și în romane, mai ales în *Povestirile mameibătrîne* (2006), extraordinară recuperare a unui spațiu și a unei lumi multiculturale ardelenesti româno-maghiare, mixaj de ruralitate frustă și urbanitate livrescă, de trecut tradițional și ironie contemporană, de pastă epică și experimentalism formal: o capodoperă, una dintre cărțile mari ale literaturii noastre de după 1990 și dintotdeauna. Excepțional prozator, Radu Ţuculescu e o prezență impunătoare în literatura română actuală, un scriitor european.” (Ion Bogdan Lefter)

cum un întreg tratat de estetică poate deveni apetisant...

Bineînțeles că Ozu, genialul, blîndul, discretul, ariciul Ozu va simți din prima clipă că în spatele portăresei se ascunde ceva. Merită redată scena: „Știți, toate familiile fericite se aseamănă între ele, mormăi eu pentru a ieși din discuție, nu e nimic de zis în privința asta.

Dar fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei, îmi spune el privindu-mă cu un aer bizar și deodată, deși e a doua oară, tresar.

Da, vă jur. Tresar – dar ca și cum fără știrea mea. Mi-a scăpat, a fost ceva mai puternic decît mine, am fost depășită”.

Inutil să vă mai spun că fix atunci apare motanul obez Leon și că, peste o

zi, domnul Ozu îi trimite pseudo-portăresei o superbă ediție din *Anna Karenina*...

Barbery a vrut să aibă acel milion de exemplare vîndute

Acum, ca să mai diluez puțin din entuziasmul care văd că mă ține de 5.000 de semne cu spații, cred că și Barbery a vrut să aibă acel milion de exemplare vîndute, așa că, exact cînd între Ozu și portăreasa părea că se înfiripă ceva, cînd Rennée reușește în fine să lepede podoaba de spini, e lovită de o mașină într-un accident stupid și moare. Paloma se hotărăște să nu se mai sinucidă etc. Nu vreau să fiu cîrcotaș, dar aș fi preferat un final în coadă de pește, sau de sushi... cum vreți.

Ca anecdotă, o tipă de pe un forum franțuzesc de carte și-a petrecut cîteva zile pe lângă nr. 7, Rue de Grenelle, vorbind cu portăreasa... Rezultatul a fost dezamăgitor: individa n-a recunoscut nici o aluzie culturală aruncată întîmplător în discuție de detectiva noastră. Eu cred că trebuie să fii un pic mai subtil pentru a despuia ariciul. Nu poți, v-ar spune domnul Ozu, să provoci clipa de frumusețe în care o camelie semi-deschisă va semăna cu vârful Muntelui Fuji într-o seară ploioasă de vară...

Muriel Barbery,
Eleganța ariciului, colecția „Babel”,
Editura Nemira, 2009

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

MAREAN VANGHELIE

POVESTEA SCROAFEI

Liga Campionilor (II)

Nenorocul și arbitrul urmăresc echipa noastră, ne-ar fi explicat comentarii dacă România s-ar fi aflat în minutul 90 în inferioritate numerică și condusă cu un gol decisiv. Ce-ar fi făcut o formație autohtonă, orice formație de-a noastră, dacă s-ar fi aflat în situația Barcelonei?

S-o luăm pe rînd. Antrenorul, cu ochii ieșiți din orbite și răgușit de urletele adresate jucătorilor sleiți, ar fi strîns în palma transpirată o iconiță tîmăduitoare. Și-ar fi făcut cruce, cerînd doar atît: un penalty acordat băieților. Lîngă el, secundul s-ar fi uitat spre nicăieri, cu o privire goală de orice gînd.

Jucătorul eliminat, un car de nervi, ar fi plecat deja spre vestiare, cu jambierele lăsate în jos, peste gleznelor viclene.

Iar în teren... Portarul, cu cerceii în ureche și șapca trasă șmecherește pe ochi (credeați că nu vede bine cu acest accesoriu vestimentar? ba uite că vede: n-a luat decît un gol), ar fi făcut din careul propriu, prin indicații zberiate, jocul ofensiv al echipei sale. Aceasta trebuie să simtă că are în spate, hăt departe, un om pe care se poate baza. Fundașii ar fi fost în locul mijlocașilor și mijlocașii în locul fundașilor, dar nu pentru că au țînut să-și schimbe profilul

departamental, ci, pur și simplu, fiindcă așa i-a învîrtit jocul care curge. Toate privirile (ale jucătorilor, ale rezervelor, ale celor 60.000 de spectatori, minus cei 5.000 care tocmai ies din stadion, pentru a evita aglomerația) ar fi fost îndreptate către vedeta echipei, decarul hipertalentat apt să-i păcălească pe adversari și s-o bage-n ațe. Dar decarul nostru, vai!, ar fi fost puțin obosit, spre deosebire de „răsfățatul” Ronaldo care ara terenul într-o semifinală de *Champions League* și de întreaga echipă catalană, organizată pentru egalare.

Și cu aceasta ajung la ce

s-a întîmplat în finalul meciului dintre Chelsea și Barcelona. Unii jucători spanioli au prins o zi mai slabă. Dar echipa, ca mecanism, ca sumă, ca întreg, a funcționat impecabil. Ea trebuia să-și asigure spatele, mai ales că avea un om mai puțin, iar (contra)atacurile englezilor erau extrem de tăioase. Compartimentul median, mijlocul, a fost transformat într-o platformă mobilă, participînd creativ la fazele de atac și aproape geometric la apărarea propriu-zisă. Dincolo de prestația individuală a jucătorului, echipa a gîndit împreună și a acționat în nouă cazuri din zece grupat și articulat. Nimeni nu și-a permis un dribling în plus, o cursă inutilă la Bănel Nicolîță, un fault gratuit și o simulare în careul mare. Cînd

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

mai rămăseseră cîteva minute pînă la finalul meciului și al sezonului lor european, spaniolii jucau cu un calm constructiv de echipă mare. Din țesătura de pase mutată, formidabil, dincoace și dincolo de centrul terenului, din incursiunile extremelor și centrările lor niciodată haotice, din devierile inteligente și driblingurile strict funcționale ale atacanților, mai putea să iasă ceva?

Deși nu am neapărat darul premoniției, am știut că practicanta fotbalului total

nu va fi învinsă de o echipă foarte puternică, dar cu un joc închis-destructiv. Barcelona *trebuie* să dea gol; și a și dat, în singurul șut pe spațiul porții tras în meciul cu Chelsea. Golul, superb, poartă semnătura lui Iniesta, dar autorul e de fapt colectiv. Faza din minutul 90 + 3 are marca Barca.

Dumnezeu a fost azi englez, ar fi exclamat comentatorul nostru, la o fantezistă semifinală de Liga Campionilor jucată între Chelsea și orice echipă autohtonă.

http://www.suportal.polirom.ro/

Suplimentul
DE CULTURĂ

Saptaminal de opinii si informatii privind fenomenul cultural, realizat de Editura Polirom in colaborare cu Ziarul de Iasi

EXCLUSIV ONLINE:
Știrile SDC

Zilnic, cele mai proaspete știri din cultură

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu & Emil BRUMARU

Un an în căsuța din copac

Veronica D. Niculescu: Aș vrea să scriem un basm în care însemnările de pe margine să fie basmul însuși.

Emil Brumaru: Atunci din mijlocul paginii ar crește un castel cu turle și creneluri iar noi am lăsa însemnările de pe margine și ne-am cuibări într-însul!

V.D.N.: Însemnările ar crește precum iedera pe zidurile unei case, acoperindu-le treptat. Casa, după o vreme, ar putea fi dărîmată, molozul extras cu grijă, roabă după roabă, iar scheletul de lujeri și frunziș s-ar susține singur, viu. Acesta ar fi basmul. Din el, personajele ar cînta pe o mie de voci, iar singurul articol din constituție ar fi referitor la obligativitatea jocului și a plăcerii.

E.B.: Mă încîntă ideea unei case cu pereții din lujeri, ușor palpitînd la cea mai mică adiere de vînt mîngîietor. Iar constituția mai poate fi schimbată pe ici, pe colo, în punctele echivoce, după cum ne convine...

V.D.N.: Ar fi chiar căsuța din copac! *Făcută* din copac. Căci la bază crengile s-ar îngroșa, lemnul ar deveni mai dur. Și ar continua iedera să crească în sus, cum am vrea noi să o dirijăm.

Să deschidem o croitorie în căsuța din copac, să tăiem lumină la metru, să decupăm rotoacele de mătasea broaștei, să facem franjuri din suc de mere și dantelă de ceață destrămată cu sunete, dimineața.

E.B.: În căsuța din copac am deschide și o dugheană cu materiale pentru confecționat cele mai fistichii costume de bal în croitoria deja înființată. S-ar găsi și pălării de diferite culori pentru mofuroasele ciuperce! Și măști cu tăieturi ovale și oblice, ținute în dreptul ochilor cu un bețișor de alun. Și brățări și coliere de topaz, ba chiar cercei, legănați în ritmul mersului printre zmeii zemoși de poftă. Ar mai trebui și un metru de lemn pentru măsurat valuri în-tregi de stofă crepusculară. Și foarfece mari pentru împărțit nufării de-a latul. Și mosorele de ață tare, fabricată de păianjenul nostru, pentru însăilat rochiile din păpădii, la proba finală...

V.D.N.: Să ne mascăm!

Șaptecăpete se va masca în cuib cu pui, cu bărbiile lui toate propite între crenguțe împletite, și cu gîturile ca lianele înfășurate în jurul unui copac. Copac va fi Piticul cocoțat pe metrul de croitorie!

E.B.: Eu mi-aș dori povești frumoase prin care să hălăduiesc, lipsit de griji, cu anii... Iar finalul să fie mereu amînat de cîte o Zîna mai săltăreacă, poate chiar de Zîna Gogo!

V.D.N.: Eu vreau un pitic, să facă tumbe în cercuri la marginea canapelei, să-mi păzească ghiveciul cu crăiță, să spună povești de atîrnat la ureche. Să mă lase să îi fur poveștile.

E.B.: *A trăi în basm!* Mă gîndeam ce fericit pot fi în timpul, și în locul, și înconjurat de personajele unui basm. E o întoarcere la copilăria fără griji, copilărie abolind maturitatea suprasaturată de banalitatea înfiorătoare a zilelor curgînd uniform, parcă fără nădejdea de a atinge acea zare de minune și curcubeie suprapuse, irizînd iluziile noastre. Broasca rîioasă se dă de trei ori peste cap și devine prințesă cu coroaniță, grațioasă, mlădiindu-și talia printre motani și bile de fildeș... sau prinț viteaz, tras ca prin inel, cu spada de flăcări la șold...

V.D.N.: E basm peste tot, chiar și-n Văile Îndoielii, în negură. Iar broasca rîioasă poate fi foarte drăguță și fără să se dea peste cap. Stînd, de exemplu, cu burtica în sus, cu lăboanțele sub cap, ca la plajă, așteptînd să fie sărutată, ca și cînd ar fi dreptul ei firesc. Adorabilă!

E.B.: Sau broscuțe cu coroaniță, în mijlocul cîte unui lotus galben sau alb, pe suprafața lacului străveziu, albastru, calm. Scot orăcăituri muzicale și așteaptă să fie descoperite, luate în palmă, pupate pe botelul umed... Atunci fac salturi de bucurie și se lasă gîdilate cu degetul pe burtică. Uneori se transformă în zîne acoperite doar de voaluri transparente, dansînd pe maluri în neștire... Cine le vede uită de tristețe!

Rubrica Diabloguri a împlinit un an!

Omul ca limbaj

„Limbajul universal este omul”, acesta este mesajul ultimului roman al lui Dan Perșa, *Cărțile vieții*, o carte care, pornind de la un model clasic, Biblia, ne poartă prin istoria secolului al XVIII-lea și încearcă să ne convingă că omul și limbajul sînt unul și același lucru.

Demersul lui Dan Perșa ne trimite cu gîndul la Wittgenstein și la a sa filosofie a limbajului. „Limitele limbajului meu, afirmă Wittgenstein, sînt limitele lumii mele”, iar expresia „lume a mea” sugerează în acest caz o diversitate de lumi. Omul produce în sine mai multe limbaje. În cazul unui scriitor fiecare dintre aceste limbaje poate da naștere unui personaj cu o identitate proprie.

Omul, mai spune Wittgenstein, are capacitatea de a construi limbaje prin care poate exprima aproape orice sens. De multe ori însă, el nu-și dă seama de ceea ce semnifică fiecare cuvînt. Pentru muzicieni, limbajul universal este muzica, pentru matematicieni, matematica, pentru un poet limbajul universal este cuvîntul, iar pentru un actor, limbajul teatral sau al semnelor teatral.

Ceea ce încearcă să ne arate Dan Perșa în *Cărțile vieții* este că existența umană nu poate fi decît una lingvistică. Limbajul îi oferă omului posibilitatea de a-și testa propriile limite, de a se autodepăși. Sîntem legați de limbaj, ne definim prin intermediul acestuia și aparținem în totalitate propriului nostru limbaj. Dar limbajul poate avea și un efect nociv. Marile decăderi ale omenirii s-au datorat, într-o mare măsură, tot limbajului. Dictatorii comuniști sau fasciști au folosit „arta” oratorică drept instrument de manipulare a maselor.

O incursiune prin secolul al XVIII-lea

Romanul *Cărțile vieții* face de fapt o incursiune prin secolul al XVIII-lea, prin conacele și „marile case boierești cu plopi tremurători în curți”. Ne întoarcem în timpul Mavrocordaților, Cantacuzinilor și Brâncovenilor, al boierilor, stolnicilor și intrigilor de curte. Un personaj pitoresc, un senzual și un decadent, amintind de *Craii* lui Mateiu, cutreieră romanul

lui Dan Perșa de la un capăt la celălalt. Ștefan, fiul stolnicului Constandin Cantacuzino, știa ce i-ar fi plăcut să fie, povestitor, „căci privind în jur, vedea ce e lumea: o curgere a vieții, numai că povestarii luau din viață doar faptele mărețe pentru a le povesti și întîmplările scoase din fire, dar viața, văzută de aproape, era cu totul altceva, aidoma unui lin fluviu și milos... Așa ar fi vrut să povestească Ștefan viața, dar știa că, fiu de mare boier și os domnesc al Cantacuzinilor, alt trai îi e hotărnicit, cu menirea lui înșelătoare”. Fiecare capitol tratează o anumită etapă din viața unui personaj, fie că acesta se numește Ștefan, Constandin, Paisie, Șarban, Ienăchiță, Matei, Doamna Maria sau Dionisie Șefer-oglan, nume care dau și titlurile capitolelor. Deși autorul a studiat cronicarii munteni, intenția sa nu a fost scrierea unui roman istoric, ci a unei „cărți profane”, avînd însă la bază un model sacru.

Ștefan trăiește prin senzații, asemenea lui Roquentin al lui Sartre, deși cele două personaje au puține lucruri în comun. Întreg romanul este construit pe imaginea vieții văzute ca „un fluviu milos, somnolent și magnific”. Ceea ce atrage în mod deosebit atenția cititorului în romanul lui Perșa este acea dorință permanentă și plăcere a personajelor de a se pierde, din cînd în cînd, în vise care de care mai ciudate. Visele lui Ștefan din copilărie erau mai tot timpul bîntuie de imaginea unui turn, peste al cărui

parapet să prăvălea o cascadă și „halucinantele ape ale unui torent”. Cu timpul însă, fiul stolnicului a început să viseze turnul sub o altă înfățișare: acesta se preschimbăse într-o „clădire monstruoasă, de dimensiunile Babelului”. Și Constandin avea visele sale, care îl bucurau sau îl tulburau în egală măsură. Dacă în tinerețe se visa „un uriaș așezat crăcănat cu tălpile pe țară, de la o graniță la alta și privind dincolo de barba lui rotundă și burta imensă, în jos, la furnicarul omenirii ce-l adula”, acum stolnicul își trăia din plin insomniile și coșmarurile, trezindu-se în zori „asudat și buhăit și cu inima grea, doldora de spaimă și ură”. Visul reprezintă o anumită etapă din viața personajelor, o stare. Trecerea de la un capitol la altul al vieții este marcată de cele mai multe ori de un vis. Este de remarcat felul în care Dan Perșa reușește să dea fiecărui moment din viața personajelor sale unicitate.

Dan Perșa, Cărțile vieții, colecția „Proză”, Editura Cartea Românească, 2009, 26.95 lei

SEMNAL

Chuck Palahniuk, *Rant*, traducere din limba engleză și note de Bogdan Perdivară, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XXI”, Editura Polirom, 344 de pagini, 26.95 lei

Chuck Palahniuk este autorul romanului *Fight Club*, ecranizat de David Fincher în 1999, cu Brad Pitt, Edward Norton și Helena Bonham Carter în rolurile principale.

Rant este, așa cum o spune și subtitlul cărții, „o biografie în viu grai a lui Buster Casey” – numele real al personajului central, despre care aflăm încă de la început că este faimos, că pare a fi murit și că a provocat o epidemie de proporții gigantice, ce a ucis milioane de oameni. Palahniuk construiește povestea protagonistului său într-un mod inedit, din fragmente de istorii orale, opinii „științifice” și relatări ale celor ce l-au cunoscut. *Rant* este, pe rînd, copilul care descoperă o sursă misterioasă de monede de aur și dă peste cap economia orașelului său natal, puștiul dotat cu un simț olfactiv extraordinar, elevul care se lasă mușcat de șerpi, păianjeni și orice alte animale și insecte, adolescentul rebel implicat în jocuri periculoase și apoi țapul ispășitor – dar și eroul – responsabil de răspîndirea super-epidemiei de rabie. Pas cu pas, autorul creează cu măiestrie un decor distopic impresionant, cel al unei societăți împărțite în Oameni de Zi și Oameni de Noapte, amintind de eloi și morlocii lui H.G. Wells. Narațiunea dinamică, detaliul șocant și imaginația debordantă a lui Palahniuk fac din *Rant* un roman cuceritor, o poveste surprinzătoare atît prin evoluția, cît și prin finalul ei.

TREI RĂSPUNSURI DE LA DAN PERȘA

„Cărțile vieții sînt doar cîteva fragmente din adevăratele «cărți ale vieții»”

Care sînt „cărțile vieții” și prin ce se deosebesc ele de „celelalte” cărți?

În *Război ascuns* (romanul meu din 2005) am dezvoltat o „artă a spectacolului”, deoarece pe vremea aceea credeam că mai importantă decît viața este confruntarea dintre „bine” și „rău” și o puneam pe aceasta într-o haină epică, metaforică și parabolică. Treptat, a ajuns să mă intereseze viața ca atare și așa, fără să vreau, mi-am descoperit un model: Biblia. În Biblie sînt „Cărți”: Ezdra, Neemia, Estera, Iov etc. Biblia e o carte sacră, e dictată de Dumnezeu unor aleși. Un scriitor nu poate să scrie o carte sacră. Așa, *Cărțile vieții* sînt cărțile vieții omenesti profane. Ca să le scrii, trebuie să descoperi ceva din taina esenței vieții noastre. *Cărțile vieții* se deosebesc de alte cărți prin aceea că nu sînt o „artă a spectacolului”, o „dramă cosmică”, ci o încercare de surprindere a unor esențe ale existenței.

Ultimul dvs. roman amintește, la o primă lectură, de Craii de Curtea Veche a lui Mateiu Caragiale. Este Ștefan, personajul principal al cărții, un decadent?

Există două romane „exotice” ale literaturii noastre, care îmi plac enorm: *Craii de Curtea-Veche* și *Manualul întâmplărilor*. Orice asemuire cu ele nu poate fi decît măgulitoare. Deși îmi par cu totul diferite de ceea am făcut eu, privind în urmă, pot să le percep acum ca pe niște „cărți ale vieții”. Nu „decadentismul” e marca lor, ci o anume viziune asupra existenței noastre. În *Craii...* găsim voluptatea căderii. În *Manualul...* găsim viața măcinată de necroză. Eu mi-am dorit un „roman total”, care să cuprindă toate manifestările sufletului omenesc, dar mi-am dat seama că e prea târziu să-l scriu. Ar fi fost nevoie să-mi dedic întreaga viață întreprinderii, încă de pe cînd eram școlar (și nici așa...). Astfel, *Cărțile vieții* sînt doar cîteva fragmente din adevăratele „cărți ale vieții”. Însă e bine că romanul există, pentru că este o matrice în care se pot aduna toate romanele lumii pentru a alcătui „cartea unică a vieții”... Ștefan nu e un decadent, ci un senzual. Lumea îi parvine prin senzații. Nu sînt sigur, dar cred că e unic în literatura

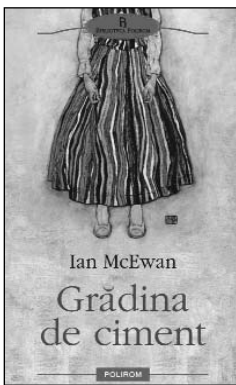
noastră. Cu toate astea, preferatul meu e generalul Matei, „generalul înfrînt”.

Cum a fost și cît timp a durat documentarea pentru *Cărțile vieții*?

Documentarea e sumară. Ține, mai ales, de cronicarii munteni. Dar nu istoria m-a interesat. Pentru că din istorie ne parvine un anumit mesaj al vieții, pe cînd un roman oferă un alt mesaj al vieții, ce ține de viziunea unui scriitor. La mine a fost așa. Sperjurul sub amenințarea morții din primii ani ai regimului comunist în România m-a dus la gîndul că omul e discursul său (de vreme ce atunci cînd e obligat să mintă el

se anulează). Adică omul și limbajul sînt una. Pornind de aici, problema mea a fost să produc în mine limbaje, fiecare dintre ele închipuind un personaj. Dacă am reușit, înseamnă că am asimilat omnia și existența mea ca scriitor capătă o împlinire. Așa am putut să afirm că singurul limbaj universal e omul (ultimul dintre scriitorii preocupați de problemă a fost Joyce, care a spus: „Așa că gestul, nu muzica, nu mirosurile, are să fie limbajul universal” – l-am contrazis în mod flagrant).

Pagini realizate de Bogdan Romaniuc

Ian McEwan, *Grădina de ciment*, traducere de Dan Croitoru, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XX”, Editura Polirom, 198 de pagini, 22.95 lei

Ian McEwan este autorul romanului *Ispășire* (2003; ediția a II-a, 2008, Polirom), ecranizat în 2008 de Joe Wright, cu Keira Knightley, James McAvoy și Vanessa Redgrave în rolurile principale. Filmul *Atonement* a fost marele favorit al premiilor cinematografice din 2008.

Fascinantă prin acuitatea detaliilor, *Grădina de ciment* – povestea unei relații incestuoase, magistral datată, dintre doi adolescenți, frate și soră, care își îngroapă mama moartă în pivniță – explorează tensiunea dintre aparența calmă, rațională, a vieții și impulsurile violente ale subconștientului, care o subminează.

„O proză care analizează mentalul anamorfotic al minorilor. *Grădina de ciment* este o carte stranie la propriu, datorită dialogurilor și percepțiilor despre viață, erotism și moarte: adolescenții simt întotdeauna năpraznic și tensionat, iar patima lor viscerală reprimată sau expulzată zgomotos este bine pusă în scenă și surprinsă de autor.” (Ruxandra Cesereanu)

Radio România Muzical

transmite în direct

Ultimul recital din
Turneul național Stradivarius

Violonistul Alexandru Tomescu
Pianistul Horia Mihail
la Ateneul Român

Duminică, 17 mai, ora 20

Radio
România
Muzical

se aude în FM (97,6 și 104,8)
pe satelit și live online
muzical.srr.ro

DELIR ÎN DOI ... în trei, în cîți vrei

de Eugène Ionesco

regia artistică:
Attila Vizauer

cu:
Rodica Mandache
Horatiu Mălăele
Petre Nicolae
Anne-Marie Ziegler
Ionuț Kivu

joi 21 mai, ora 19:00

Radio
România
Cultural

cultural.srr.ro

Centrul
Național
al Dansului

suntem
aici

Bd. Nicolae Bălcescu 2
București
Tel.: + 40 (21) 318 86 76
office@cndb.ro
www.cndb.ro

Centrul
Național
al Dansului

parteneri
alternativ
HotNews

cafe deko

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Al 12-lea hagialic

Cu toate că, în ajun chiar, îmi promiseseam să nu mai ascult Depeche Mode, m-am pomenit a doua zi, dincolo de amiază, că epuizasem – și pentru a cîta oară? – cele 11 + 1 (cel nou) albume oficiale. Eram cumva bolnav? N-am știut să răspund. În fapt, mă cufundasem în surround ca să uit simptomele unei stări ce nu s-ar putea defini ca boală, dar nici stare naturală a conștiinței. Unii, ca să treacă de astfel de momente, beau pînă la inconștientă și dau telefoane iubitelor imaginare. Alții, nemaiputînd să suporte, răbufnesc violent, distrug, sparg capete, chiar omoară. Eu sînt un favorizat: pot să ascult muzică și să-mi tocesc nemulțumirea, alături de suflete asemenea mie, într-o piscină de sunete. Sunete cu proprietăți terapeutice, smulse universului prin mijloace tehnice diverse de niște... Hai să le spun crai, că tot am început textul cu pastişarea unui roman, celebru în spațiul limbii române!

Știu că s-ar putea să comit un delict de opinie partizană. Nu mi-e jenă. N-am crescut însă cu trupa, nu fac parte dintre fanii care o urmăresc pînă în pînzele albe și frunzele verzi ce decorează coperta lui *Exciter*. Am prins gustul ascultării Depeche Mode abia cînd au început să re-editeze albumele în format DTS & Dolby 5.1. Pînă atunci făcusem doar figurație, ca unul ce ține să fie la curent cu nou-tățile. Dacă exprimă ceva ce atinge sensibilitatea umană, și nu numai eu cred că reușesc asta, Depeche Mode o enunță fără paradă de filosofie sau abțîbilduri, în ciuda faptului că au fost categorisiți printre cele mai comerciale trupe din showbiz. Am studiat cu atenție materialele adiționale, filmate în timpul înregistrării și editate în recentul box-set *Sounds of The Universe*. Totul pare o muncă de rutină, un fel de ședință de creație, în care ideile apar din discuții amicale, nu din contradicții aparent ireconciliabile, cum se

întîmpla între cei de la Metallica. De unde senzația că tipii fac muzică la fel cum ar face o jucărie, o salată, o prăjitură sau o reclamă de plasat unei rețele mass-media. Iar cînd bifează punctul din program ce prevede apariția la televiziune, adoptă (mai ales la Gahan se vede) un formalism dat tocmai de îndelunga obișnuință cu aceste mijloace de comunicare. Schematism? Banalizare? Artificial?

S-ar putea spune și așa. Dar e numai o – altă – etichetă. Dede-subt se văd profesioniștii. Oameni dedicați unui domeniu, fie muzical, fie tehnic sau medical, care, conștienți că nu se poate, înțeleg să-și cheltuiască totuși forțele pentru obținerea unui produs perfect. Fără dubiu, cei trei englezi care provoacă universul au talentul de a mima lejeritatea muncii lor și pot juca dezinvoltura. Dacă muzica încîntă, contează cum au reușit s-o înregistreze? Ca-n medicină – cînd pacientul a scăpat viu de pe masa de operație, chirurgul nu poate fi acuzat că a folosit metode tradiționale!

Așa par să procedeze Gore, Gahan & Fletcher (și restul echipei, bine motivată de realizarea precedentului album – *Play the Angel*). Ei revin la starea tehnică de-acum 25 de ani, Gore chiar cumpără de pe e-bay niște sintetizatoare analoge, de felul celor folosite în 1984, cînd lucrau, la Berlin, *Some Great Rewards*. Piesele păstrează cite ceva din parfumul epocii '80, ici un arpeggiu de claviaturi, dincolo o inflexiune vocală sau trei note de bas... Sîntem în plină criză, facem economie pînă și de inspirație creativă? Scuturînd de praf instrumentele vechi, muzicienii recondiționează, în felul lor, doriința eternă a fiecărui artist: de-a fi pururi tînăr & ferice...

Sînt convinși că albumul vă e deja cunoscut și aveți opinia formată. N-am să pretind că mi-a deschis uși nebănuite. Doar m-a trimis în hagialic!

» Fără dubiu, cei trei englezi care provoacă universul au talentul de a mima lejeritatea muncii lor și pot juca dezinvoltura. Dacă muzica încîntă, contează cum au reușit s-o înregistreze?

Mendi Rodan (1929-2009)

Cînd Mendi Rodan a fost serbat, în aprilie, la împlinirea a 80 de ani de către *Israel Stage Orchestra*, în „Jerusalem Post” se scria că toți cei șapte dirijori, elevi ai maestrului ce au condus concertul aniversar, au dat dovada inspirației și formației desăvîrșite căpătate de la profesorul lor. La mai puțin de o lună după concert, presa israeliană, urmată de cea internațională, inclusiv românească, anunța moartea dirijorului româno-israelian, în urma unui cancer. Laureat pentru muzică al Premiului Israel în 2006, Rodan rămîne în primul rînd în istoria muzicală israeliană ca un formator de orchestre și dirijori de clasă aleasă.

Ministrul israelian al Culturii îl omagia sîmbăta trecută, la anunțul decedului, spunînd că „a fost unul din cei mai importanți ambasadori culturali ai statului Israel, conducînd orchestrele mari ale lumii... a lăsat în urmă numeroși studenți talentați și excelenți care umplu sălile de concert în lumea întreagă”. Aceasta este moștenirea lăsată umanității de Mendi Rodan și am fost binecuvîntați să fim capabili să ne bucurăm de talentul și contribuția lui la lumea muzicii”.

Mendi Rodan a fost o parte inseparabilă a culturii israeliene timp de 50 de ani, insista aceeași oficialitate la spusele căreia s-ar putea adăuga că aparținea unei generații de muzicieni remarcabili, emigrați din România, între care dirijorii Sergiu Comissiona și Eduard Lindenberg. Criticul muzical Ruth Guttman ben Zvi, care a urmărit contribuția artiștilor de origine română la viața muzicală israeliană, îi făcea un portret în anii '70, scriind că Rodan „conduce precis, e omniprezent, indică ce vrea cu claritate și de aceea este urmat cu fidelitate. Gestica sa este promptă și elocventă, dar neelegantă”. Și pleda ea, nu departe de adevăr, „frumusețea gesturilor unui dirijor spre-rește expresivitatea, întregind plăcerea auditivă cu cea plastică”, motiv suficient atunci pentru a-i cere lui Rodan, ce „face parte dintre acei artiști care se străduiesc să dea publicului o satisfacție cit mai deplină”, să-și perfecționeze tehnica.

Și totuși, în tehnica dirijoratului, Mendi Rodan avea o școală bună, aceea a lui Constantin Silvestri, fiindcă primii 30 de ani ai vieții îi petrecuse în România. Evreu ieșean, din generația interbelică, născut în familia Rosenblum, tineretea

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

i-a fost marcată de avatarurile persecuțiilor antisemite ale timpului, ce au culminat cu omorîrea tatălui său în Pogromul de la Iași. Asemeni altor evrei, familia l-a îndreptat inițial spre o carieră „practică”, ingineria, studii pe care nu le încheia, dar care aveau să-i servească pentru a-și câștiga viața, dînd studenților meditații de matematică. La 16 ani, se scrie într-o notă biografică, era angajat ca violonist în Orchestra Radio, pe care avea să o și conducă, prima dată în octombrie 1952, după încheierea studiilor de dirijorat la Conservatorul din București, cu Constantin Silvestri. În acei ani, era remarcat ca membru al „Cvartetului Tineretului”, rebotezat în 1956, „Cvartet al Uniunii Compozitorilor”, în echipă cu Lucian Savin, Wilhelm Georg Berger și Alfons Capitanovici.

În 1961, Rodan emigra cu familia în Israel, unde între anii 1963 și 1972 își dezvoltă cariera în calitate de dirijor șef și muzical al Orchestrei Simfonice din Ierusalim. Avea să fie, ulterior, dirijor invitat permanent al Filarmonicii din Oslo (1972-1976), dirijor muzical al *Israel Sinfonietta* (1977-1991), director muzical și dirijor permanent al Orchestrei Naționale a Belgiei (1983-86), dirijor asociat al Orchestrei Filarmonice israeliene (1993-97), iar ca dirijor invitat să conducă mari formațiuni orchestrale din lumea întreagă. Sub bagheta lui au cîntat Arthur Rubinstein, Isaac Stern, Itzhak Perlman,

Galina Vișnievskaia și Mstislav Rostropovici, Daniel Barenboim și Jacqueline du Près. În ultima perioadă a vieții a fost profesor de dirijorat și director muzical al Orchestrei Filarmonice și al Școlii de Muzică Eastman de la Universitatea Rochester, New York. Pretutindeni, ca profesor în Israel sau în străinătate, i-au fost apreciate standardele muzicale extrem de înalte pe care le-a impus. „Interpretările se modificau de la o repetiție la alta, de la un concert la altul, fiindcă singura anatemă i-a fost rutina”, conchidea un articol elogios din „Jerusalem Post”. Devenit profesor emerit al Academiei de Muzică din Ierusalim, Rodan spunea într-un interviu că a dirija este „un proces excitant și complex de a-ți exprima simțămintele și gîndirea”.

Cîteva discuri, nu prea multe, îi ilustrează arta dirijorală în fruntea Orchestrei Simfonice din Ierusalim, a Sinfoniettei israeliene, a Orchestrei Naționale a Belgiei. Ultimele apărute, la casa canadiană *Doremi*, sînt înregistrări din arhivele radioului israelian, într-o serie dedicată unei talentate pianiste, astăzi uitată, Pnina Salzman. Iar în arhiva mea păstrez concertul pe care l-a dirijat în noiembrie 2004, în sala Unesco, la Paris, la pupitrul Orchestrei Naționale Radio, avînd-o ca solistă pe Silvia Marcovici. Un ultim omagiu implicit adus țării în care s-a născut.

Ce este trendy la gripa porcină

Parcă îmi vine tare greu să recunosc, dar realitatea e mai puternică: Michael Jackson a impus o nouă modă. De necrezut cum pare acest fapt, pînă la urmă el a fost primul care a arătat Occidentului o față acoperită de o mască albă. Apoi, ne-am obișnuit cu toții să le vedem agățate pe chipuri japoneze la știrile de la ora șapte, privindu-le ca pe un obicei ciudat și străin de noi. După răspîndirea gripei porcine, măștile care acoperă căile respiratorii au devenit un accesoriu văzut peste tot în Mexic, destul de mult în SUA, ajungînd chiar pînă și în București, pe jumătate cu scop medical, pe jumătate „de modă”, pur și simplu.

În Japonia, sînt aproape la fel de obișnuite ca șosetele: menite să protejeze împotriva prafului, alergenilor și insectelor, măștile medicinale sînt purtate mai ales în locurile publice și în metrou, chiar și fără amenințarea iminentă a unei epidemii. Privite cu sprîncene un pic ridicate peste Ocean, măștile deveniseră un fel de simbol al gradului de poluare, dar și al tinerilor asiatici.

La Jocurile Olimpice din Beijing, o parte din echipa de ciclism a Statelor Unite a cauzat o criză diplomatică internațională, prezentîndu-se cu chipurile acoperite de măști pentru căile respiratorii, într-un oraș al cărui aer – susțineau autoritățile chineze – fusese curățat cu prețul închiderii unor fabrici și al limitării drastice a traficului. Sportivii și-au cerut scuze, dar gestul lor a arătat cît de firească devenise asocierea între măștile albe de pe față și continentul asiatic.

Numai anul trecut, numărul măștilor produse în Japonia a atins cifra de 2 milioane, surse din industrie afirmînd că, după semnalele de alarmă trase peste tot în lume de virusul AH1N1 (cunoscut și sub numele de „gripă porcină”), vînzările au crescut de patru ori.

Măști cu zîmbete, buze sau urme de dinți colțuroși

Tot gripa porcină este responsabilă și de răspîndirea „modei” măștilor, mai nou, peste tot în lume. În Mexic, milioane de astfel de măști au fost împărțite populației, pentru prevenirea răspîndirii virusului. În Statele Unite, măștile dispar de pe rafturile magazinelor imediat ce sînt puse la vînzare. „Purtătorii de măști” au început să apară și peste tot în Europa, inclusiv în România.

COOLTURISME

Mădălina COCEA

Iar în fața unui atît de inevitabil dezastru de vestimentație, toată lumea și-a dat repede seama că nu există decît o singură soluție: ca măștile să fie transformate, din necesitate medicală, în accesoriu de modă, chic și asortat. Așa se face că, de aproximativ două săptămîni, măștile albe sînt „out”, în timp ce măștile de designer, măștile pictate, imprimate sînt la mare căutare. Cîțiva designeri cunoscuți au început să scoată propriile modele de mască, a căror valoare medicală este egală cu zero. În Mexic, purtătorii măștilor au început să și le picteze cu zîmbete, buze sau urme de dinți colțuroși – după starea de spirit a fiecăruia. Cîteva celebrități care visează la o și mai mare celebritate au pozat pentru reviste și au apărut la televizor purtînd măști-bandane.

În fine, dacă cineva își mai ridică sprîncenele în fața unei măști respiratorii, nu este din cauza măștii, ci eventual că este albă. Oamenii aștia chiar nu au auzit ce culori se poartă sezonul ăsta?

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBO

Altă gripă, alte animale

— Coana Leana, bună dimineața și spor la grăunțe!

— Bună, bună, mămăică.
— Cum merge treaba?
— Eh, așa și așa. La tine?
— Tot așa și-așa. Mata auziți de gripa asta porcină?

— Auzii, auzii. Cum să n-auzii, mămăicuță? Că dom’ Costel al nostru de cînd a venit căldura uite-așa stă numa’ prin curte cu burta la soare, în maieu, și lasă toate geamurile de la casă hăhăite ca s-auză știrile pe la televiziuni. S-auză și vacile de la grajd. Da’ ce, nu știi? Bag seamă că se-aude și la voi în curte.

— Numa’ cîteodată cînd bate vîntu’. Nu ne deranjează... Și? Mata ce crezi?

— Eh, ce cred? Cred că e tot un fel de făcătura ca aia aviară care fuse și se duse. Țiu minte cum m-am chinuit atuncea, că eram și cu aia micii dupe mine. Vai ce necaz mi-era. Doamne ferește să fi murit vreunul, că nu știam ce mă fac. La mine-n familie nu se poate să se existe pușor bolnav. Afta grijă ce-am avut de ei, of. Un pic mai am și se fac mari. Și pe urmă apar alții... Și o să am grijă și de ei. Ce să-i faci, dacă mă pricep.

— Și acuma nu ți-e frică deloc?
— Păi nu-ți spusei că-i făcătura? E așa, ca să sperie oamenii pe degeaba. Și-au vîndut unii carnea

mai bine, treburi de-ale lor. Ce să-i faci, că noi cu mințile noastre proaste de unde să înțelegem ce-i la ei în cap? Au oamenii ăia ceva în cap. Da’ stai liniștită, că pe noi aici la țară, la curte, nu ne afectează. Asta-i pentru ai de cresc cîte mii de păsări, de consum. Alea săracele chiar e proaste, că bagă în ele chimicale, și eu am o teorie cum că oamenii mîncă din ele și se prostesc și ei.

— Da’ crezi că porcii or fi bolnavi? Pe al nostru îl văd tare speriat. Nu mai iese din coteț deloc.

— Naa, o fi numa’ prost! Al nostru e sănătos tun. Nu-l auzi cum grohăie? De-abia intră vara pe uliță, pîn’ la Ignat mai e cale lungă. Viață și trai nenică. Lătura-lătura, noroi... N-auzi că nici nu-i mai zice gripă porcină? N-are treabă cu noi, animalele. A. Uite-o boabă de porumb. O ciugulești tu?

— Nu, săru-mîna, mulțumesc. Eu chiar m-am speriat cînd am auzit. Mi-a zis un porumbel ieri pe seară și n-am avut somn nicidecum. La gripa noastră eram mică și nu mi-am dat seama, da’ acuma...

— Stai tu liniștită, ascultă ce-ți spune Leana, că-i găină bătrînă. Vezi de pene, să fie frumoase și să ai parte de un cocoș bun, cît ești tînără. Hai, gata cu prostiile, fugi de-aici pînă nu te deochi de frumoasă ce ești. Ptiu. Spor la rîme.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjunct: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Ruxandra Cesereanu, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu, Constantin Vică.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. Teatru: Mihaela Michailov.

Artă vizuală: Matei Bejenaru, Marius Babias.

Caricatură: Lucian Amarii (Jup).

Grafică: Ion Barbu. TV: Alex Savitescu.

Actualitate: Robert Bălan, R. Chiruță,

Ciprian Nedeleu, Veronica D. Niculescu,

Elena Vlădăreanu.

Publicitate: Oana Asafei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărei Agenții Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal. Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarife de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri Newsin » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

De veghe în lanul de secară... la feminin!
nou în colecția „Biblioteca Polirom”

prep de Curtis Sittenfeld

• roman tradus în peste 30 de limbi, nominalizat la Orange Prize și aflat în curs de ecranizare, de către Paramount Pictures

• 9 publicații din Statele Unite, între care *The New York Times*, *The Washington Post* și *The Chicago Tribune*, au inclus romanul *prep* în Topul Celor Mai Bune Zece Cărți ale anului 2005

Nu ratați filmul și tricoul *prep*.
Detalii, pe www.polirom.ro.

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA
Luiza VASILIU

Crime

Să nu-i dai voie unei femei să rîdă (în public, în hohote sau cum vrea ea) e doar una din nenumăratele crime care au devenit normalitate în timpul regimului taliban din Afganistan. Între 1997 și 2001, au fost închise toate școlile pentru fete, unele din ele fiind chiar demolate pentru a lăsa loc unor noi moschei. Educație nu, religie da, cît mai multă, kilograme de religie măsurată în saci de moloș, în cărămizi și-n var. Dar mai ales în tăceri și interdicții. A-ți învăța fiica să citească, acasă, între cei patru pereți ai locuinței tale, era o dovadă de răzvrătire care trebuia pedepsită aspru. Totuși, un raport Unicef estima că, în timpul regimului taliban, 29.000 de fete din provincia Herat au primit, pe ascuns, o educație mai mult sau mai puțin consistentă. Profitînd de faptul că unul din puținele lucruri pe care mai aveau voie să le facă era cusutul, mai multe tinere au frecventat cursurile Școlii de cusut „Acul de aur”. De trei ori pe săptămînă, în loc să coase tivuri și nasturi, fetele studiau clandestin scriitorii interziși (Shakespeare, Nabokov, Tolstoi, Balzac, Joyce) și discutau despre estetică și poezie, totul sub atența îndrumare a lui Mohammed Nasir Rahiyab, profesor de literatură la Universitatea din Herat. Una din cele mai inteligente și talentate eleve ale profesorului era Nadia Anjuman, poetă care a debutat în 2005 cu volumul *Gul-e-dodi*. Cartea a fost foarte apreciată în Afganistan și Iran, iar Nadia, încă studentă, a devenit o figură importantă a vieții culturale din provincia Herat. În 2005, poeta avea 25 de ani, era căsătorită de mai mult de un an și avea o fetiță. În 2005, pe 4 noiembrie, Nadia a murit. Versiunea oficială spune că a fost sinucidere. Versiunea neoficială, împărțită de majoritatea jurnaliștilor și a oamenilor de cultură din Afganistan, spune că soțul ei a omorît-o în bătaie. Se pare că familiile celor doi vedeau activitatea poetică a Nadiei ca pe o necuviință aducătoare de dezoanore. „Nadia era pe cale să devină o mare poetă persană”, a spus Ahmed Said Haghighi, președintele Cercului Literar din Herat. Gîndindu-se cu tristețe că nimic n-o să ne scape vreodată definitiv de barbarie și crimă, Ențiclopedia se-ncheie cu versurile Nadiei Anjuman: „În ochii cărții mele de vei citi în stele/ Vei găsi doar o poveste spusă de visele mele nesfîrșite” și „Nu pune la îndoială iubirea căci ea e inspirația scrisului tău/ Cuvintele mele de dragoste aveau în minte moartea”.

ISSN 1584-8272

„Cea mai fericită fată din lume iubește pe cel mai nefericit băiat din lume“

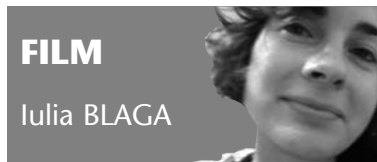
Asta spune cineva pe site-ul www.ceamaifericita-fatadinlume.ro, unde există un sondaj gen oracol cu întrebări legate de cea-mai-fericită-fată-din-lume: cum arată, ce fel de băieți iubește, ce mașină conduce, cum înjură, ce muzică ascultă, dacă a încercat să se sinucidă, ce copilărie a avut ș.a.m.d.

Scopul lui nu pare să fie doar acela de a lansa filmul, dar și de a-l infuza în rîndul (tinerilor) spectatori. Ești invitat să demonstrezi, mai ales după ce parcursi întrebările, că cea-mai-fericită-fată-din-lume se află în foarte multe tinere și probabil că povestea din filmul lui Radu Jude e mult mai universală decît pare. Dacă ar fi să extrag cel mai mic numitor comun al trăsăturilor acestei fete, ar suna cam așa: cea-mai-fericită-fată-din-lume nu iubește pe cineva anume, ci iubește nediferențiat pe toată lumea, lucru care i se vede în ochii strălucitori; nu-i pasă de ce se crede despre ea; face dragoste de cîte ori pe săptămînă are chef; conduce un băiat palid, o Toyota Yaris, lumea sau pe sine; ascultă rock, indie, jazz, muzică de dragoste, numai manele nu; nu e nici băiețoasă, nici fițoasă sau și, și; înjură cu „tu-ți fericirea mă-tii” sau „du-te-n fericirea mea”; se înțelege de la dezastru la binișor și foarte bine cu părinții; îi plac băieții răi; îi place mai mult marea decît muntele; s-a sărutat cu altă fată, de experiment; și ori a încercat, ori n-a încercat să se sinucidă – doar e fericită; a avut o copilărie fericită și încă mai are.

Poate fi acesta, măcar parțial, portretul-robot al Deliei Cristina Frățilă, fata care a cîștigat o mașină trimitînd doar

FILM

Iulia BLAGA

trei etichete de suc și care vine să filmeze spotul publicitar escaladînd în cîteva ore un conflict aparent insurmontabil cu părinții? Contează mai puțin, pentru că te „prinzi” văzînd filmul că Delia nu este un unicat. Lungmetrajul de debut al lui Radu Jude este un film care identifică nu doar particularitățile lumii celor care lucrează în publicitate (o lume bănoasă, dar odioasă – judecînd după ce se vede), dar mai ales amănuntele care construiesc relația dintre părinți și copii, reconstruind o realitate pe care o recunoaștem într-o clipă. Ne transportăm imediat în locația de la Piața Universității, unde nu putem deosebi trecătorii „adevărați” de figuranți.

Un film adevărat și „pe bune”

În ciuda titlului, nu vezi pe nimeni fericit în film, cu atît mai puțin pe eroina care

Cea mai fericită fată din lume. Regia: Radu Jude. Scenariul: Augustina Stanciu și Radu Jude. Imaginea: Marius Panduru. Montajul Cătălin Cristuțiu. Cu: Andreea Bosneag, Violeta Hareț Popa, Vasile Muraru, Șerban Pavlu, Luminița Stoianovici, Andi Vasluiuanu

e presată pe de-o parte de părinții care vor să-i vîdă mașina și să bage banii într-o afacere, pe de alta de echipa de filmare care, împreună cu cei de la agenție și firma de răcoritoare, îi toarnă pe gît hectolitri de suc, insensibili la problemele și la persoana ei. Poate să facă Delia o criză de epilepsie sau să facă pipi pe ea, atîta timp cît se trage spotul pînă cade lumina, totul e în regulă. Delia e tratată ca o bucată de plastic și de părinții care știu ce-i mai bine pentru ea și încearcă să profite de cîștigul ei, și de regizorul sau operatorul care vorbesc despre ea, cu ea de față, ca și cum ar fi invizibilă. Cărui adolescent nu i s-a întîmplat asta?

Umorul care însoțește dublele filmării propriu-zise, precum și dublele dispute dintre Delia și părinți se transformă treptat în tragi-comic, cu atît mai mult cu cît scenariul nu urcă, ci înaintează pe teren plat. De aici senzația că filmul e prea lung față de cît ar fi trebuit să fie.

Firește, rizi la replici, rizi la situații, te amuză una-alta, părinții stupizi și șantațiști, te oripilează poantele (reale) ale lui Bombardel, dar una peste alta, filmul e viu, adevărat și „pe bune”, iar biata Delia (ideal incarnată de debutanta Andreea Bosneag) pare de departe cel mai normal om de pe ecran. Ea se află la kilometrul zero al sincerității, ca și regizorul filmului în demersul său.

Bucureștiul lui Radu Jude

Prin nouăzeci și ceva, cînd am călcat prima dată în București, am avut senzația că pășesc într-o zonă post-apocaliptică: ploua-ningea de Paște, era cumva întuneric la amiază, clădirile cenușii și străzile cu gropi erau atît de pustii încît rar găseam un om pe care să-l întreb încotro merg. Mi s-a părut un oraș oribil, freaky.

De prin 2001 încoace, din motive de slujbă, am început să stau, adunat, cam o lună în fiecare an în București. Multă vreme, n-am reușit să mă desprind de senzația că sînt într-un oraș care, pe-nserat, e numai bun de turnat un film de groază. Ori, într-o variantă mai soft, cu lumină, îl vedeam ca pe un uriaș panou publicitar pe care se afișează mereu

alte reclame, deasupra celor zdrențuite. Mi se părea că nicăieri nu poți întîlni oameni mai secătuiți de viață, vorbind singuri, mișunînd ca niște furnici oarbe către un mușuroi pe care l-a împrăștiat cineva cu bățul. Chipuri șterse, care se anulează reciproc, asemenea zecilor de reclame agățate/lipite/înălțate alandala, la tot pasul.

Apoi, aproape fără să-mi dau seama, vechea impresie mi s-a întors pe dos. Țin min-te precis cum, după un periplu european, în care văzusem mult lăudata frumusețe a cîtorva orașe occidentale, m-am trezit că mă uit bucuros la vermuiala din Gara de Nord și-mi zic în minte: „Ce bine c-am ajuns acasă!”. Și de-atunci chiar am început să mă simt

în București ca acasă, să spun tuturor că-mi place Bucureștiul. „Ce naiba poate să-ți placă ție la mizeria asta de oraș?”, m-au tot întrebat pînă și foarte mulți bucureșteni.

Acum cîteva luni, cînd mă întorceam dintr-o altă călătorie, am zăbovit, ca de obicei, acasă la prietenul Radu Jude. Mi-a arătat pe DVD primul lui lungmetraj, *Cea mai fericită fată din lume*. L-am văzut împreună, aproape în tăcere. „Zi, bă, sincer, îți place?”, a sărit Radu, după ce s-a terminat. L-am comentat pînă a doua zi dimineață. Îmi plăcea, dar nu puteam explica limpede de ce.

Apoi mi-a povestit Radu, prin telefon, reacția unui meseriaș dintr-un studio olandez, care a prelucrat sunetul:

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

„De la filmul *Armageddon* încoace nu am mai avut un asemenea nivel ridicat al zgomotului de fond!”. Și deodată m-am prins ce-mi place, printre altele, la filmul ăsta: zgomotul și imaginea de fond a Bucureștiului, pe care cred că Radu a reușit să le izoleze, să le prelucreze și să le transforme în muzica-poezia greu de perceput a acestui oraș. Mi-au venit în cap atmosfera vie, febrilă, născută în jurul fîntîinii arteziene din Piața Universității – duduiala de *Armageddon* a mașinilor care trec prin off în timpul filmării, zecile de bucureșteni (oameni și-un stol de porumbei) care se mișcă firesc prin fața camerei de filmat,

ca și cum ar vrea să-și etaleze farmecul, ca și cum asta așteptau de-o viață. Era acolo, în sfîrșit, o reprezentare clară a Bucureștiului care-mi place mie.

Filmul a intrat în cinematografe acum o săptămînă. Nu l-am mai văzut de-atunci. Bănuiesc că va sfîrși discuții aprinse – că story, că plot, că actori, că montaj etc. Urmăriți-i pe criticii de specialitate pentru asta. Eu vă spun însă sigur că merită văzut fie și numai pentru farmecul straniu al lumii din background, care aparține în egală măsură Bucureștiului și României, locații atît de înjurate zilnic de către noi toți.